

ГОД. XXXII

КН. 3

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

БЪЛГАРСКИ ТУРИСТЪ

ОРГАНЪ НА БЪЛГАРСКИЯ ТУРИСТИЧЕСКИ СЪЮЗЪ
ИЗДАНИЕ НА ЦЕНТРАЛНОТО НАСТОЯТЕЛСТВО

Редакторъ : Д-ръ АНДРЕЙ ПИПЕРОВЪ

Редакция и администрация — София, Позитано 6, тел. № 2-75-89
Пощенска чекова сметка № 672. Абонаментъ : за членове 40 л., за нечленове 100 л.

DER BULGARISCHE TURIST

Zeitschrift des Bulgarischen Turistenverbandes, Hauptschriftleiter : Dr. ANDREY PIPEROW
Schriftleitung : Positano 6, Tel. № 2-75-89

Година XXXII — 1940

Мартъ

Книжка 3

ЗА НАМАЛЕНИЕТО ПРИ ПЪТУВАНЕ ПО ЖЕЛЪЗНИЦИТЪ

Основаването на първата организация на туристите въ България преди повече отъ 40 години бѣше съпроводено, покрай другото, съ повдигането и разрешаването на единъ проблемъ, който лежеше тѣсно свързанъ съ сжщността на туристическата идея — **проблемътъ за пътуването**. Докато този въпросъ за всички други организации е отъ вторично значение, защото пътуването при тяхъ се явява като едно отъ допълнителнитъ сръдства за изпълнение на целитъ имъ, при туристическата организация пътуването е не вече обикновено сръдство за работа, а единствениятъ начинъ, чрезъ който тя може да отговори на предназначението си, да изпълни целитъ и задачитъ си, да одухотвори идеологията си. Туризмъ безъ пътуване е нѣщо като живописъ безъ бои, като море безъ вода.

Въздействието на природата върху човѣка може да бѣде постигнато цялостно само когато тѣ бѣдатъ поставени въ близостъ единъ до другъ. И тѣй като не можемъ да доведемъ планината до човѣка, ясно е, че човѣкътъ ще отиде при нея.

Но какъ?

Наистина, има единъ моментъ, при който въ отношението на човѣка къмъ планината трѣбва да излезне посредничеството : но той настѣпва едва съ поставянето имъ въ непосредственъ контактъ : когато човѣкътъ е достигналъ до дирения отъ него обектъ. Да се иска, обаче, отъ софийския туристъ, който желае да отиде на Рила, да ходи пеша до Самоковъ, е колкото несериозно, толкова и смѣшно, макаръ че е имало време, когато — като не се е разполагало съ друго сръдство — и това разстояние е било изминавано пешкомъ.

Въ България нѣма друго движение, което по-силно и по-непринудено да е обхванало широки обществени слоеве отъ туристическото. За развой, популяризацията и вдѣлбочаването на туристическата идея, която е главно идея за отношението на човѣка къмъ планината, има най-голяма заслуга организацията на българскитъ туристи, представена отъ БТС и ЮТС. Можемъ смѣло да кажемъ, че тѣзи два съюза създадоха у насъ навика къмъ излетуване и пътуване за удоволствие. Тѣх-

ната пропагандна и пионерна работа въ това отношение не е оспорвана отъ никого.

Всичко, което впоследствие се направи въ тази насока отъ държавата и официалните власти за насърчение на пжтуването за удоволствие, е малко или много повлияно отъ пропагандната дейност на туристическият ни организации, на втълпявания отъ тяхъ неуморно лозунгъ: назадъ къмъ природата, на създаденитъ съ жертви и идеализъмъ удобства и сигурностъ въ планината.

За тази своя дейностъ, за тези свои заслуги организиранитъ български туристи имаха допреди нѣколко години една единствена малка привилегия: да пжтуватъ въ групи отъ най-малко 5 души съ 50% намаление по БДЖ. Ние не говоримъ за привилегията, която сѣществуваше презъ 1901 г., когато туриститъ **поединично** можеха да пжтуватъ съ 50% намаление — за такова нѣщо сега никой не мечтае! По неизвестни причини, това право на организиранитъ въ БТС и ЮТС туристи бѣ отнето и тѣ бѣха приравнени съ другитъ организации: могатъ да пжтуватъ по БДЖ въ групи отъ най-малко 5 души, но съ 30% намаление. Фактически това намаление не се използва или се използва много малко, защото сѣщевременно всѣки български гражданинъ има право да пжтува на разстояние до 250 клм. всѣки празникъ, предъ и следъ празникъ, поединично и на общо основание съ сѣщото намаление отъ 30%. За туриститъ остава, значи, да използватъ своята „привилегия“ само за дълнични дни, когато сж на работа и почти не могатъ да излетуватъ, и то въ групи отъ поне 5 души.

Съ съжаление трѣбва да констатираме, че най-идеалистичната у насъ организация, онази, която би трѣбвало да бжде най-силно подкрепяна отъ официалните власти, защото по естественъ и непринуденъ начинъ служи на идеята за държавата, е лишена отъ възможността да даде на своитъ членове едно малко предимство предъ онѣзи, които неорганизирано практикуватъ туризмъ. Нѣщо повече. Даже онова, което бѣше признато въ миналото и дадено като привилегия, днесъ е отнето. Означава ли този фактъ връщане назадъ или непризнаване отъ държавата на положителната и творческа дейностъ на БТС и ЮТС? Или, може би, държавата желае туризмътъ да се практикува неорганизирано и безконтролно, затова и тя нѣма нужда и не подкрепя туристическият организации? Или пъкъ най-сетне, може би — защото горното изглежда малко вѣроятно — Министерството на желѣзницитъ провежда нѣкаква своя, независима, не въ хармония съ държавната, политика!

Привилегията на организиранитъ български туристи трѣбва да бжде поне възстановена, защото тя е право, извоювано съ неуморенъ трудъ и непрежнати жертви. Защото онѣзи, които работятъ за създаването на сигурностъ и удобства въ планината, които се грижатъ за нейното опазване, трѣбва да иматъ възможностъ да я достигнатъ полесно отъ другитъ „туристи“, които използватъ наготово изграденото и създаденото отъ БТС и ЮТС.

Д-ръ АНДРЕЙ ПИПЕРОВЪ

Пиринъ — Стражитъ

Снимка Шарлаковъ

ЯВОРОВЪ И ПЛАНИНАТА

Георги Клисаровъ

Въ българската литература се утвърдиха имена на видни писатели, които внесоха романтичност въ културата и обществения живот на нашия народъ, като описаха, одухотвориха и възпѣха българскитѣ планини. Народъ и литературно-обществени движения посрещнаха тая нова струя въ нашата литература като продължение на любовта и преклонението къмъ Балкана, който бѣше бащица-закрилникъ въ тежки робски дни.

Народниятъ поетъ Иванъ Вазовъ пръвъ написа пѣтни бележки и редица стихотворения, съ които разкри красотата на българската земя. Той обходи и спозна природнитѣ красоти на България и прикани и духовнитѣ първенци на народа, и всички граждани да отидатъ всрѣдъ природата, да потърсятъ въ нея отдихъ, красота и сила, да се приобщятъ къмъ нейното величие.

Зовътъ на народния поетъ не намѣри особенъ отзвукъ въ душитѣ на мнозинството. По-щастливъ бѣ неговиятъ съвременникъ, незабравимиятъ идеологъ на българския туризъмъ Алеко Константиновъ, който — въпрѣки политическитѣ различия съ съзрцателя Вазовъ — се явява на общественото поприще съ сѣшитѣ идеи за природата и съ една поетична покана, при не особено щастливи обстоятелства, увлѣче народнитѣ маси къмъ планината.

Примѣрътъ на Вазовъ и Алеко Константиновъ, които туриха началото на българската пѣтеописателна литература, бѣ последванъ плахо, безпретенциозно, но съ дълбоко разбиране и художествена похватност, отъ планинарятъ Страшимиръ Кринчевъ, а следъ това — особено въ последното десетилѣтие — и отъ други български писатели, които се приобщиха

по духъ и мисловностъ къмъ български-
тъ планинари.

Пѣю Яворовъ е единъ отъ български-
тъ писатели, които иматъ непосредстве-
ни преживявания въ планината, отразени
въ неговитѣ творения. Походитѣ изъ ма-
кедонскитѣ планини на свободолюбиви
народни чети, въ които е взималъ уча-
стие, сж дали възможностъ на поета да
опознае планинския свѣтъ, обикновено
чуждъ и непознатъ на израстналитѣ
всрѣдъ условноститѣ на града. Въ днитѣ,
когато официална България се е лутала
по кривитѣ пѣтеки на дипломатията —
споредъ личната преценка на поета —
Яворовъ безъ колебание поема изъ бъл-
гарскитѣ планини, като революционеръ,
чието призвание бѣ чисто апостолско.
„Подъ зеленъ хайдушки шатъръ въ пла-
нината“ той си е вземалъ стенографски
бележки за всичко, което е ималъ въз-
можностъ да наблюдава, и съ поетични
образи описва страданията на онево-
леното българско население и неговитѣ
тѣжни пѣсни — по-скоро плачъ и рида-
ние — сраженията и бързитѣ набѣги
презъ долини и върхове въ свидна Маке-
дония; красотата въ планинитѣ, изъ кои-
то е правѣлъ набѣги, било задружно съ
многобройни чети, било самъ, следъ зло-
полученъ край на четата, или пратенъ съ
специална задача въ „Царството на сул-

тана“. По цѣли денонощия и седмици
Яворовъ е билъ изъ Пиринъ, Рила, Осо-
говска-планина, Плачковица и Ограж-
денъ.

Споменитѣ и преживелицитѣ отъ това
скитничество изъ Македония Яворовъ
описа въ „Хайдушки копнения“, пѣтни
бележки, които сж единствени въ бъл-
гарската литература по оригиналностъ и
дълбочина. Никой български поетъ не е
далъ такива углѣбени, живи и поетични
описания на непосредствени преживели-
ци и съзерцания въ планината, впечатле-
ния отъ планинския свѣтъ и бита на пла-
нинеца.

Въ пѣтеписната литература преобла-
даватъ личнитѣ впечатления. Въ „Хай-
душки копнения“ тѣ се губятъ въ описа-
нията на борбитѣ, образитѣ на борцитѣ
за свобода и тѣхнитѣ водачи. Сломенъ
отъ жестоката действителностъ и страда-
нията на братята изъ селищата на Ма-
кедония, Яворовъ изповѣдва съ прискър-
бие, че — улисанъ въ развоя на събития-
та — не е ималъ възможностъ да си взи-
ма по-подробни бележки за мѣстноститѣ,
презъ които е минавалъ, и да записва
всички мисли, които сж го вълнували по
време на неговитѣ пѣтувания.

Макаръ да се увеличи въ преценка и
описания на историческигѣ дѣла на ре-
волюционната организация и хората, кои-

Пиринъ — Каменица

Снимка В. Гриневицъ

Пирин — Дженгалъ

Снимка В. Гриневищ

то създадох епохата на македонскиѣ четнически борби, завършила съ Илинденското въстание, Яворовъ осмисля пѣтнитѣ си бележки съ художествени описания на природата, философски размишления и хуморъ, безъ да нарушава единството на разказитѣ. Характеристика на типовеѣ отъ тогавашна Македония, одухотворяване на природнитѣ явления и преклонение предъ светото народно дѣло, това сѣ основнитѣ мотиви, разработени съ сръдствата на художественото слово, което Яворовъ — художникъ на бѣлата речъ — владѣе съ голѣмо майсторство. Поетическата природа на „революционера“ наддѣлява суровата действителност.

За **Осоговска планина**, която е тѣсно свързана съ борбитѣ за свобода на македонския българинъ и не веднажъ е играла роля въ историята на българския народъ, като крепостъ, сръдецъ на манастири и хайдушко поселище, Яворовъ отдѣля значително мѣсто. Прехвърлялъ Осогово не веднажъ, още въ началото на „Хайдушки копнения“ той описва планината като любимо убѣжище на четника, намѣрилъ спасение въ нейнитѣ гори и непристъпни чуки или прехвърлящъ презъ билото и върховете тогавашната граница между България и Турция. И за уса-

мотената, сгушена въ сръдната на българскиѣ земи планина, Яворовъ написалъ поетични слова:

„Ние поемаме чернитѣ гористи висини на Осоговската планина. Презъ голитѣ клони на безмѣлни буки се мръщятъ небеса, застлани съ погнали се дъждовни облаци. Тихо — и спремъ ли за минута, едва се долавя тѣжниятъ ропотъ на оковани въ ледъ потоци. Отвреме навреме се чува глухъ стонъ, далечно ехо отъ унилото виене на вълка. Азъ едва разпознавамъ другаритѣ си — привидения, залутани въ нощта. Завалѣ дъждъ, сгъстиха се тъмнини като въ рогъ, подѣха стенания усойтѣ, сякашъ погребална пѣсень на смъртта.

Граничните снѣжни върхове, подпрѣли вечерни сиви небеса, стоятъ умислени предъ онуй, което виждатъ предъ дветѣ царства, раздѣлени отъ тѣхъ. Подиръ часъ време, студенъ вѣтръ отъ северъ продра мъглитѣ отъ небето и луната се показва, безучастно усмихната, да ни погледа затѣпкани до гърло въ снѣжни насипи. Размахватъ клони случайни борики подъ заледени подплеси, като че викаѣ звѣровете, чиито следи личатъ наоколо“.

Презъ януарий 1903 година Яворовъ отива въ Македония, като минава границата презъ високитѣ върхове на **Рила** — великата българска планина, въ която отъ хиляда години гори свещениятъ огънь на Светия отецъ на българската земя, свети Иванъ Рилски. По рилскитѣ хребети и снѣжни върхове, издигнати като небесни тронове въ облацитѣ, е изчезвала междудържавната граница.

Въ студена ясна утринъ тридесетина въоръжени апостоли поематъ по долината на Бѣли Искъръ, „заспалъ подъ ледоветѣ“. Начело вървятъ поетътъ на трагичната любовъ и героичниятъ водачъ Гоце Дѣлчевъ. И Яворовъ описва неповторимата картина:

„Замръзналиятъ удържливъ снѣгъ хрущи подъ нозетѣ ни и сякашъ крила ни носятъ по лекото нагорнище. Дѣлчевъ, който върви предъ мене, току се обръща засмѣнъ и ми пожелава „добъръ часъ“. Слънцето, чиято слаба свѣтлина съвсемъ не бѣше нужна, за да бѣдемъ цѣли въ потъ, правѣше деня великолепенъ. Поледениятъ снѣгъ отразяваше лъчитѣ въ милионъ елмази, като че ли искаше да ги прелѣе въ нашитѣ души. Тъкмо следъ пладне ние сме вече подъ сама Демиръ-капия, покрита отъ снѣговетѣ, прилична на гигантско седло, наметнато съ бѣлъ плащъ. Ще се покатеримъ въ дѣсно отъ нея и ще прехвърлимъ въ турско“.

Следъ драматични срещи съ мѣстни хора, излѣзли отъ планинскитѣ села, и нещастни случки въ планината, Яворовъ се углѣбява въ своя душевенъ свѣтъ и съзерцава планинската красота.

„Спокойно въ своитѣ необятни ширини и загадъчно въ своята ясна бездѣйностъ, се разстилаше небето на краткия зименъ день. Тѣлпата бѣли върхове дигатъ чела единъ презъ другъ, сякашъ да надзърнатъ по-харно въ това небе и да узнаятъ потуленитѣ въ него тайни“.

Презъ Демиръ-капия — Грънчаръ четниците се озоваватъ въ Предѣла, надъ Разложката долина, откъдето се открива Пиринъ-планина, чийто бѣлоснѣжни върхове тогава бѣха „блѣнъ непостижимъ“

за българскитѣ планинари. И Яворовъ пише съ възторгъ:

„Ние достигнахме върха и предъ очитѣ ни се откри широката Разложка котловина, тригълникъ, нахѣдренъ съ хиляди малки възвишения. Преградена юго-западно отъ настрѣхналата насреща ни Пиринъ, източно — отъ бледния при западното сияние Доспатъ, и подъ насъ — отъ величавата Рила, тя ми напомняше море, замръзнало въ минута на вълнение. А рѣдката вечерна мъгла, отразила и черния Пирински масивъ, и бѣлитѣ Рилски гърди, покриваше цѣлата картина съ паяжината на тъмно прозрачно було. Азъ посочихъ на Дѣлчева, изправенъ до мене:

— Вижъ, Македония ни посрѣща въ трауръ! . . .

Въ началото на юний неспокойниятъ духъ на Яворова отново го повежда къмъ Македония и той преминава съ четиридесетъ души Рила, планината на диви горски самоти, вѣчни прѣспи и поледени езера. Този преходъ изъ Рила е описанъ въ „Хайдушки копнения“ съ поетична сила, каквато не би могла да се посочи въ никое описание на Рила.

„Ние осъмнахме пакъ изъ рилскитѣ самоти вече близо къмъ границата. На пладне слънцето ни грѣеше всрѣдъ неразтопенитѣ още снѣгове. И далеко задъ насъ, презъ главитѣ на по-низкитѣ върхове се откриваше равнината, чийто пѣтища бѣхмѣ напустнали. Съвсемъ обикновени могили изглеждаха вече задъ насъ цѣла тѣлпа върхове, прошарени съ мрежа тапети отъ хората, които сѣ дириѣли топливо по студенитѣ имъ висоти. И докато другаритѣ намираха време да се заглеждатъ нататъкъ, Богъ знае на какво удивени, азъ вървѣхъ съ наведена глава, забравилъ цѣлия свѣтъ. Предвечерниятъ зефиръ въздѣхва всрѣдъ гората и погалва лицето ми, а приятно топълъ слънчевъ лъчъ ме цѣлува крадешкомъ презъ разлюлѣнитѣ листи по челото“.

Обзетъ отъ увлѣчението да изпълни своето призвание на апостолъ, презъ есенъта и зимата на 1903 година Яворовъ отива нѣколко пѣти въ македонскитѣ по-

крайнини: броди изъ тайнитѣ пѣтеки на Пирина; сѣлиза въ Бѣломорска Тракия и въ луннитѣ нощи край рѣка Брѣгалница слуша юнашки пѣсни; въ храсталацитѣ на дивната Плачковица-планина намира спасение отъ турскитѣ потери — природни картини и моменти изъ живота на волния пѣтникъ, които сѣ незабравими. Романтика и художественъ реализъмъ сѣ Яворовата сила въ „Хайдушки копнения“.

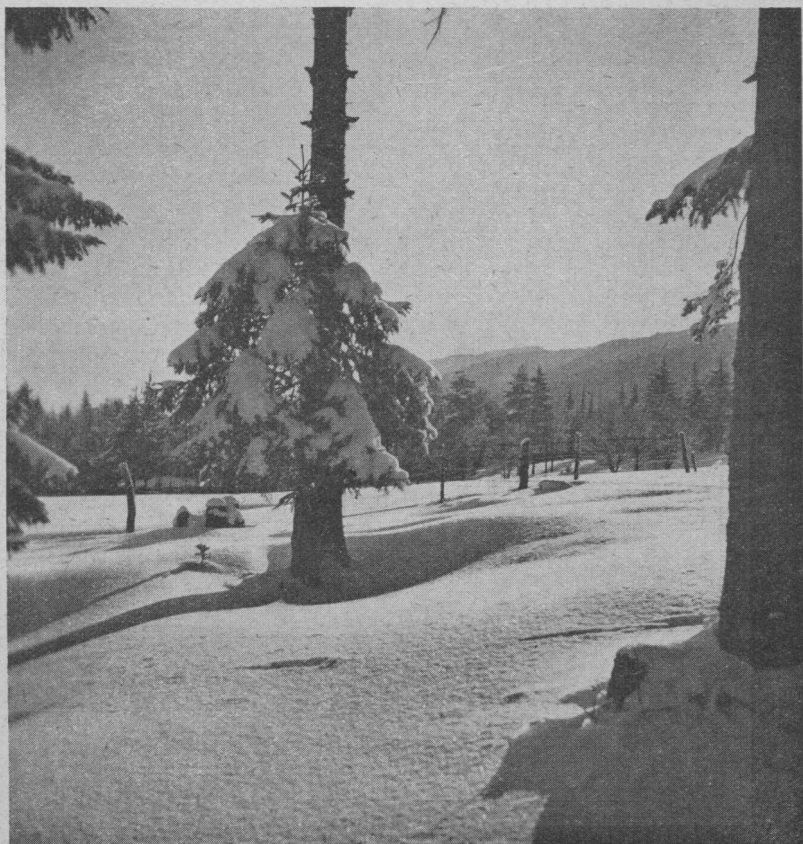
Яворовъ най-много е бродилъ изъ Пирина и затова най-много сѣ откъслецитѣ въ „Хайдушки копнения“ за мистичната българска планина, смѣтана въ преданията за светилище на Перуна, а въ народнитѣ пѣсни — за самодивска планина, Юденица. Пиринъ е билъ комитско сборище, истинска хайдушка планина. Турската войска не е смѣла да навлиза въ горитѣ и приоблачнитѣ върхове на Пирина. Потеритѣ сѣ били доволни да про-

гонятъ четитѣ въ непристъпнитѣ чуки при звѣроветѣ на езерната планина. Залутанъ изъ недрата на Пирина, между скалисти грамади и долини на планински рѣки, Яворовъ се вдълбсчава въ размисълъ:

„И ние слушаеме глухия ропотъ на водитѣ, нѣкъде долу въ бездната, или ги виждаме другаде, разлѣни като широко огледало за луната.

— Момини кули! — съобщиха курьеритѣ на едно мѣсто. — Мѣчно е тука минуването . . .

Момини кули — настрѣхнали скали, надъ които нѣкога се е издигалъ чутувенъ замъкъ. Легендата не казва нищо повече отъ името. Една мома се мѣрка въ тъмнинитѣ на времето, единъ свинксъ задава съкрушителна загадка на въображението“ . . . (Следва)

Рилски самотникъ

Синька Д. Рунтовъ

„ХАЙДУШКИЯТЪ БАЛКАНЪ“

Коста Траяновъ

Тръгвамъ самъ отъ село Острецъ. Вървя по „Русалийската пѣтека“ край Острешката рѣка. Гората плува въ лекъ здрачъ. Замръзналата слана блещи като одимено сребро. Нощниятъ мразъ още държи съ студеното си дихание планината. Нито единъ звукъ не разклаща студения и рѣдкъ въздухъ. Само шумътъ на рѣката звучи въ ушитъ ми като бръмчене на пчели. Отъ последната дъскорѣзница нагоре, кждето вече напускамъ рѣката, това мълчание започва да става убийствено за нервитъ ми. Всѣки звукъ ме изпълва съ нетърпение, особено когато минахъ „Студенъ улей“ и наближихъ „Широката поляна“. Тръскътъ на нѣкое гнило клонче подъ краката ми или глухитъ удари на сърдцето ми ме каратъ да се притайвамъ. И сега не мога да разбера скучно ли ми бѣше или изпитвахъ страхъ. Но да си призная, новината, която научихъ въ селото за нѣкаква си мечка стрѣвница въ скалитъ на „Мара-гидикъ“, не ми излизаше изъ ума.

Все пакъ азъ бѣхъ забравилъ, че гамъ долу въ равнината, кждето мракътъ още пълзѣше по земята, съмъ оставилъ любими градове и близки — единъ другъ свѣтъ, който сега ми изглеждаше съвсемъ чуждъ. Величието на планината бѣ поразило моето въображение. Покрититъ съ скрежъ клони сж като посребрени. Надъ тѣхъ вече се синѣе небето — дълбоко и ведро, като божествено око, което съзерцава събуждащата се земя. То става все по-високо и синьо; звездитъ все по-бледи и далечни, сякашъ бавно се издигатъ, за да потънатъ въ неговия бездъненъ лазуръ. На изтокъ, кждето плещитъ на Балкана посинѣха, презъ димещитъ пари и мъгли се показва слънцето. То се издигна полека, каточели напуша своето легло отъ дъното на гия страшни пропасти, които димятъ като изригващи вулкани и се губятъ отъ погледа, обвити въ мъгли.

Чудноватитъ очертания на дърветата ставатъ все по-ясни, тайнственитъ образи, които преди изглеждаха като живи същества, откриватъ проститъ си тайни предъ слабата свѣтлина, която се струи оскѣдно отгоре. Ето че въ въздуха пробѣгватъ първитъ слънчеви лъчи! Гората леко потреперва, залюлѣна отъ слънчевата цѣлувка на изгрѣва. Дърветата се усмихватъ, но тѣхната усмивка е болезнена и тъжна. Хиляди неуловими блѣсъци заиграватъ по безлистнитъ имъ клони. Всѣко дърво напомня огроменъ полюлей отъ блѣстящъ кристалъ, а земята, послана съ окапалитъ пѣстроцветни листа — чуденъ губер. Слънцето, едва раздрало сутринната си пухкава дреха, отново се скрива задъ мъглитъ. Неговитъ първи лъчи сякашъ ставатъ сетни и като неуловими звуци изпращатъ златнитъ си трели. Вече съмъ върху билото на Балкана. Гѣсти мъгли лениво пълзятъ по върховетъ. Явно е, че това предвещава лошо време.

И нѣстина, презъ нощта завалѣ първи снѣгъ. Преспяхъ въ хижата заедно съ двама ловци на сърни и диви кози, а на сутринта продължихъ за Калоферъ. „Русалийскитъ гробища“ бѣха покрити съ мекъ пухкавъ снѣгъ, но „Юрушка грамада“, огрѣна отъ слънцето, се отказваше отъ тая нова премѣна. Минавамъ покрай нѣколко безкрѣстни гробове и си обяснявамъ защо това красиво мѣсто е наречено гробища. Тукъ сж намѣрили смъртта си двама търговци отъ злодейска ржка и единъ овчаръ, убигъ отъ свѣткавица. Отъ водоцѣла вече се спускамъ къмъ Южна България. Прекосихъ „Пирови ливади“ при ясно време и започнахъ да слизамъ надолу. За прѣвъ пѣтъ срещнахъ хора съ натоварени катѣри, които подозрително ме гледаха, докато отмина. Може би тѣ бѣха контрабандисти на тютюнъ или ракия. Слънцето ту блещѣше ослѣпително върху тънката снѣжна покривка, ту се скрива-

ше потулено задъ облацитѣ. Мъгли имаше само на Юмрукъ-чалъ и Кадемлитѣ.

Това, обаче, не продължи за дълго. Преди да стигна „Козята стена“, гъста сиво-оловна мъгла ме посрещна и въ нея объркахъ пътя. Около цѣлъ часъ зървѣхъ въ неизвестностъ, докато премина пояса на мъглитѣ и изведнажъ предъ очитѣ ми се показа Розовата долина. Въ

откриваше „Джендемътъ“ съ „Калоферското пръскало“, страхотно и недостъпно мѣсто. Този кътъ, нареченъ адъ, съ право може да се признае за сърдце на Балкана, защото е въ срѣдата на най-високата му частъ. Отъ прѣспитѣ на Юмрукъ чалъ водата се хвърля въ страшна пропастъ и поради голѣмата височина се разбива на воденъ прахъ, откъдето и во-

Балканътъ зиме

първия мигъ тя ми изглеждаше като измама, но скоро се насочихъ отъ нейнитѣ села и градове. Бѣхъ се отклонилъ много на лѣво, затова пакъ безъ пътъ се отпавихъ по посока на Калоферския манастиръ. Вървѣхъ презъ поляни, вече посърнали отъ есенната слана; и презъ гори съ окапали листа, сякашъ бѣха изсъхнали безъ слънце и влага. Предъ менъ се

допадътъ носи названието си. Въ неговитѣ води се отразяватъ цвѣтоветѣ на небесната дъгга, а по скалитѣ му орли вятъ гнѣзда. Но тукъ наблизю е и „Раятъ“. Той е навсѣкжде и никжде! . . .

Ето, спущамъ се въ единъ най-обикновенъ долъ, който прегражда пътя ми, а каква прелестъ, какъвъ чаръ! Игриво поточе съ весела пѣсень буйно се хвърля

отъ камъкъ на камъкъ, отъ брѣгъ на брѣгъ. Каменното му корито е превърнато ту въ разкошни кѣпални, ту въ живописни прагове, по които образува множество язове и водоскоци. Скалитѣ околорѣстъ сѣ покрити съ зелено кадифе отъ буйния мъхъ, а брѣговетѣ му — съ суха папратъ. Тукъ-тамъ още неопалили листа падатъ съ глухъ, сподавенъ вопѣлъ и застилатъ земята. Вѣтрѣтъ си играе съ тѣхъ и ги пилѣе като конфети. Мирише на влага и плесень, но всичко е тъй хубаво, тъй чудно, че неволно погледътъ се спира въ захласъ, а душата и сърдцето трѣпнатъ отъ наслада. Тѣй се

виждатъ и чувствуватъ нѣщата въ Балкана, защото тукъ човѣкъ гледа съ други очи и чувствува съ друга душа. И тия очи не само гледатъ, но и виждатъ, а душата се радва или скѣрби заедно съ природата. Защото въ тоя чуденъ свѣтъ на планината ние се преобразяваме и ставаме истински човѣци.*)

*) Настоящото описание е извадка отъ наскоро излъзлата книга „Хайдушкиятъ Балканъ“ на нашия сътрудникъ, известниятъ туристически писателъ и туристически деецъ отъ клона „Девненски извори“ въ Варна — К. Траяновъ.

Зимни цвѣта

Снимка Д-ръ Ил. Миновъ

ПЛАНИНСКИ ПРАЗДНИКЪ

Любенъ Дончевъ

По широката Божия земя се случватъ най-разнообразни събития: аншлусъ, война, наводнение въ Калифорния, земетръсь въ Анадола, рекордъ на бавно ходене, синтетична любовъ, излетъ на плъвенскитѣ туристи до „Амбарица“ и пр.

А ето какъ и едно иначе незначително събитие може да вземе неочаквани размѣри: раницата ми е въ Чуплата, обувкитѣ си дадохъ на Даката и още не ми ги е върналъ, Маминъ Кольо взе голфа ми, за да се фотографира спортно, трѣбва да си купя сирене, масло, ябълки, хлѣбъ, сланина, дамаджаната е още праздна, авансъ едвали ще ми дадатъ и половинъ часъ преди тръгването още не знамъ дали . . . баща ѝ ще я пустне да дойде съ насъ въ планината . . .

— — — —

Последнитѣ къщи на града оставатъ задъ насъ. Моторътъ бодро шуми и отнася по заледеното шосе къмъ планината странно костюмираната група: млади, минаващи за млади и почти млади, но всички — възторжени поклонници на разнообразието, похапването, синитѣ баретки, троянската сливовица и — на планината — люде съ начеващо настояще и розово бъдеще . . .

Оголенитѣ акации покрай шосето, телефоннитѣ стълбове и километрическитѣ указатели се гонятъ край насъ. Задъ тѣхъ побѣлѣлото отъ новия снѣгъ поле се разстила до краищата на хълмоветѣ, потънали въ дрезгавината на мразовитата утринъ. Презъ стъклото на прозореца, което вече се покрива съ скрежъ, се откъсватъ върху сиво-бѣлия фондъ замърсени врати, прозорци, изкъртени стени и неграмотно написани фирми на кръчмата, бакалницата, пощата и кметското намѣстничество. Едно прасе пресича лениво пѣтя предъ автомобиля. Предъ вратника рунтавъ песъ подава озжбена муцуна и лаятъ му надпреварва шума на мотора. Едно перде се вдига и презъ прозореца наднича любопитна селска глава:

— Ууу, ма свао. Я поглежъ — жена съ гащи!

Петъ минути престой по програма.

Колата трѣгва следъ единъ часъ. Никому не е потрѣбвало да спазва нарежданията на главатаря. Достатъчно е само това да е строго предвидено въ правилника за излетната дейность на клона „Кайлъшка долина“.

— — — —

Троянски манастиръ. Вътре: стари постройки, храмъ и хранилница на бившето народностно самочувствие. Отвънъ — бакалница, касапница, кръчма. Оттатъкъ рѣката — село съ шепа спретнати къщици, угледни дворища и люде съ открити лица. Между тия два свѣта стоятъ възправени, зеленявали отъ плесеньта на вѣкветѣ, намѣста порутени, високи каменни стени.

Манастирскитѣ братя ни посрѣщатъ въ кръчмата.

Черни-осъмъ. Зелениковецъ. Смѣситѣ. Компанията се раздѣля. Желанието на едни да бѣдатъ въ планината стигна до тамъ, до кѣдето можеше и автомобилътъ да стигне.

— Вие идете, пъкъ като се върнете, ще ни разправите какво има горе. Тогава все едно, че и ние сме идвали . . .

Половинъ часъ пѣтъ по равното шосе.

— Боже, колко било леко! Пъкъ азъ си мислѣхъ, че щомъ трѣгнемъ и ще се уморя. Представи си!

Кладенчето. Изведнажъ пѣтътъ се चुпи въ стрѣмна пѣтека. Възклицанията на новата туристка секватъ внезапно . . .

— — — —

Последнитѣ десетъ минути! Та има ли нѣщо по-мѣчително отъ тѣхъ? Би трѣбвало да построятъ хижата малко по-надолу . . .

Каква жестока несъобразителность!

— — — —

Но . . . свалете раницитѣ, госпожици и господа, свалете и шапкитѣ. Нека лекитѣ вѣтрецъ развѣе коситѣ ви, нека

Пътятъ на планинаря

Сн. Н. Сахатчиевъ

облѣха лицата ви свежестъта на слънчевия зименъ залѣзъ. Ние вече забравяме умората отъ изминатия пѣтъ. Нѣкой съ ржка я е махналъ отъ раменетѣ ни. Гърдитѣ се разтварятъ широко, дишаме съ пълень дѣхъ свежия планински въздухъ и погледътъ ненаситно шари по бѣлналитѣ се срещу насъ Амбарица, Купена, Юмрукъ-чалъ.

Ние сме въ планината. Чувствуваме величавото спокойствие на зимата; то е почти осезаемо, толкова близко, толкова плътно, почти тягостно.

До преди десетина минути, за стотенъ пѣтъ може би, проклинахме часа, когато

сме се решили да тръгнемъ на такъвъ пѣтъ. И ти, другарьо, и ти, приятелко, вие и двамата бѣхме устремили погледи къмъ земята и съ сетни сили следвахте стѣпките на преднитѣ. Нито потъналата въ скрежъ гора, нито девствената бѣлота на сѣѣга, нито величественитѣ силуети на планинскитѣ великани, нито най-сетне, присѣтствието на нѣкой или нѣкоя, биха били въ състояние да ви накаратъ за мигъ поне да забравите тежката умора и напрежението на изкачването.

И ето, тия четири стени, затоплената стая, веселото и сърдечно „добре дошли“ на Кара Кольо извършиха чудото. Тая незначителна иначе кѣшурка ни прероди. Едва прекрачили прага и ние вече се чувствуваме други, нови чувства ни вълнуватъ, нови желания се пораждатъ. Ние именно отъ тоя моментъ започваме да разбираме, че сме въ планината.

— — —

Вечеръ.

— Кѣде ми е одеалото?

— Нѣкому е дотрѣбвало да се завие.

— Ами азъ? Нали и азъ трѣбва да се завия?

— Ехъ и ти! Нали знаешъ . . . човѣщина!

— — —

Сънътъ е нежеланъ гостъ въ хижата.

Едва когато мъглата се занадига надъ гората, потоци билото въ бѣлъ пухъ и звездитѣ забледнѣятъ, въ хижата настана оная тишина, която е признакъ за сънъ.

Тукъ нѣма сутринни пѣтли, кучета, млѣкари и вестникари.

Нѣма:

— Ставай, синко, че закъснѣ за работа. Нито пѣкъ:

— Добро утро, драги радиослушатели.

Но тукъ всички станяхме отъ леглото поне съ половинъ часъ по-рано, отколкото въ града.

— — —

Слънцето е изпепелило небосвода, лѣчи се сипятъ по снѣжнитѣ склонове на Балкана. Въ въздуха се носи и разстила оная сутринна свежестъ, която кара ноздритѣ да се разширяватъ, очитѣ да съл-

зятъ и мускулитѣ трѣпно да се опъватъ. Планината диша и ние съ нея дълбоко поемаме дѣхъ.

Скитѣ сж добре смазани, краката отпочинали, нетърпеливо подвикване да се бърза, и ето ни, следъ единъ часъ нагорнище по снѣга, се изправяме на онова мѣсто, отъ кждето по-нататкъ трѣбва да слизае — върхътъ.

— Какво чувствувате?

— Какво мислите?

— Разбирате ли нѣщо, драги, отъ това, което се открива предъ васъ?

Не, азъ нищо не чувствувамъ, не мисля, нищо не разбирамъ.

Азъ само гледамъ, гледамъ. Очигѣ ми се насълзяватъ. Изтривамъ ги и пакъ гледамъ. Непрекъснато, ненаситно. Забравямъ, че съмъ съ другари, забравямъ какъвъ съмъ, що съмъ, не спомнямъ минало, нѣмамъ настояще, забравямъ бж-

дещето. Азъ съмъ нищо — около мене е всичко.

Азъ не живѣя. Не! Прераждамъ се!

— — — —

Следъ това идва ново утро.

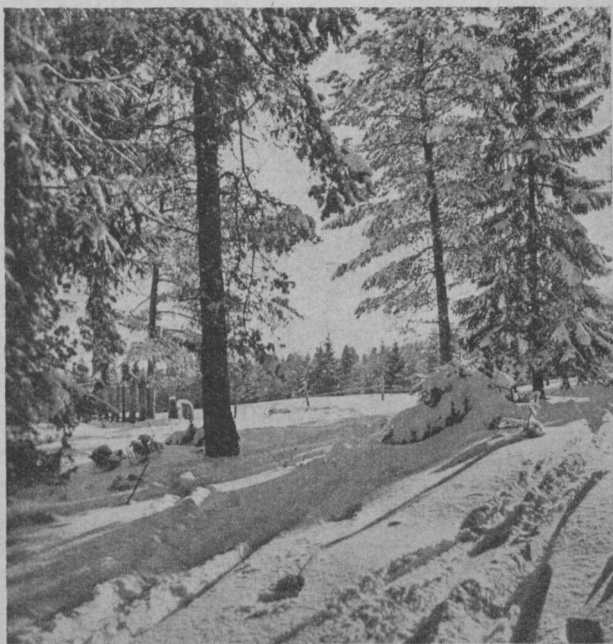
Раницитѣ сж олекнали, приказката е разказана.

Пакъ се връщаме въ това, което сме свикнали да наричаме ежедневиe.

Пакъ сме въ селото. На мегдана млади червендалести моми виятъ кръшно хоро. Гледаме ги презъ мжтния прозорецъ на кръчмата и слушаеме вжтре пресипналия гласъ на изтърканъ шлагеръ. „Белъ ами, белъ ами“ . . . Два свѣта! И ний сме по сръдата. Ту тукъ, ту тамъ! Вѣчно лутащи се, като слѣпци и сомнамбули!

Моторътъ пакъ забръмчава. Неговиятъ пукотъ дава настроение нѣкому и той съ цѣло гърло запѣва:

— Балкани, вдигайте се! . . .

Планинска гора

Снимка Д. Рунтовъ

ПИРИНСКА ГРУПА

Александър Кюркчиев

Подъ Пиринска група ще трябва да се разбират всички планини, заключени между Рила и Бъло море, Струма и Места.

Отъ Пиринската седловина, по морфологични и тектонични белези, тя се дѣли на две части: на северъ Пиринъ планина, на югъ Али-ботушката група.

ПИРИНЪ

Пиринъ е най-красивиятъ дѣлъ на Македоно-Родопския масивъ.

Най-старото ѝ име е **Орбелусъ** — „снѣжна планина“. Славянитѣ я нарекли Пиринъ въ честъ на своя богъ Перунъ, за чийто седалище я смѣтали. Тя навѣрно е била „славянскиятъ Олимпъ“. Въ научната книжина това име добило известностъ едва презъ XIX вѣкъ.

Пиринъ е тѣсно свързанъ съ почти всички съседни планини. На северъ, посредствомъ седловината Предѣлъ (1230 м.) — съ Рила; на юго-изтокъ, презъ Парилската седловина — съ Али-ботушката група; на западъ, чрезъ Кресна планина презъ долината на Струма — съ Каршияка, източна издѣнка на Влахина, между които е образуванъ Кресненскиятъ проломъ; на изтокъ се отдѣля отъ Родопитѣ посредствомъ долината на Места, която образува пролома Момина клисура.

Пиринъ на северъ граничи съ Градевска рѣка (притокъ на Струма), седловината Предѣлъ и рѣка Разложка (притокъ на Места); на западъ съ долината на Струма, отъ Градевска рѣка до Пиринска Бистрица; на югъ съ рѣка Голешова (притокъ на Пиринска Бистрица), седловината Париль и рѣка Мжтница (притокъ на Места); на изтокъ съ долината на Места отъ Разложка рѣка до Мжтница.

Пиринъ не е много обширна планина; дълга е 50—60 км., широка 30—40 км.; най-голѣмата ѝ височина е връхъ Елътепе — 2914 м.

Като частъ отъ Македоно-Родопския масивъ, тя е стара масивна планина, която сподѣля неговата участъ презъ архайската, палеозойската и мезозойската ери. Главното издигане се дължи на свѣщата гранитна ерупция, на която се дължи и това на Рила. Като самостоятелна планина, Пиринъ, подобно на Рила и Родопитѣ, се обособява презъ терциера, когато масивътъ билъ подложенъ на вертикални движения, благодарение на които грамадни блокове се издигнали и образували днешната планина, а други наоколо потънали и се превърнали въ езера, които следъ изтичането си дали началото на рѣчнитѣ долини на Струма и Места. За тектоничния произходъ свидетелствуватъ многобройнитѣ минерални извори, които се редятъ отъ дветѣ страни на планината.

За дооформяването на Пиринъ въ днешния видъ извънредно много е допринесло дилувиялното залежаване.

По строежъ Пиринъ представлява една сложна гънка (моноантиклинала) съ посока сев.-западъ — юго-изтокъ, прилична на купенъ (хорстъ), заграденъ отъ страни съ низини.

По склоноветѣ ѝ сж се образували 4-5 денудационни повърхнини, дължащи се на обстоятелството, че издигането на планината не е станало непрекъснато, а на етапи, които дали възможностъ на разрушението и отнасянето да ѝ придадатъ стѣпаленъ характеръ.

Скалниятъ съставъ на Пиринъ е много разнообразенъ. Ядката му е заета отъ гранитъ, издѣнка отъ рилския. Въ страни отъ него се намиратъ кристалинни шисти, гнайси, мрамори, трахити, а въ околнитѣ котловини терциерни варовици и пѣсчници, дилувиялни чакѣли и пѣсѣци и алувиални наноси. Въ скално отношение планината може да се раздѣли на три части: мраморенъ (Елъ-тепенски), гранитенъ (Мангъръ-тепенски) и кристалиненъ (Свѣщнишки).

Елъ-тепе и Кутело

Снимка Шарлаковъ

Пиринъ е най-красивата българска планина. Почти отъ всѣки по-високъ връхъ, особено отъ Елъ-тепе и Кутелѡ, се открива чудна гледка — не само за нея, но и за околнитѣ планини. Като на релефна карта на северъ се простира снѣжната настрѣхнала Рила, на западъ презъ дълбоката долина на Струма, по която като броеници сѣ нанизани малки полета, въ които сѣ сгушени градове и села, се простиратъ като стена Осоговска планина, Влахина, Малешевска и Огражденъ, която крие отъ погледа китната плодородна долина на Вардара. На югъ Алиботушката група сѣ величествения Царевъ връхъ, задъ който се простиратъ все по-низки планини, граничещи въ далечината сѣ блестящото тихо Бѣло-море. На изтокъ заоблената непрекъсната снага на Западнитѣ Родопи, предъ които като рогъ се извива клонътъ Джбращъ,

заклученъ между Места и притока ѣ Доспатска рѣка.

Противно на името масивъ, Пиринъ има изгледъ на верижна планина сѣ остро и скалисто, ясно очертано, но много сложно орохидрографско бѣло, чийто високи части представляватъ голи каменни върхове.

Както по срѣдна, така и по абсолютна височина Пиринъ (2914) е втора въ България следъ Рила (2925.4 м.) и трета въ Балканския полуостровъ следъ Олимпъ (2918 м.). Въ нея има 35 върха сѣ височина отъ 2500 до 2900 м. и два надъ 2900 м. — Елъ-тепе 2914 м. и Кутело 2908 метра. Въ страни отъ тѣхъ се редятъ главоломни, шеметни пропасти, които каратъ човѣка да трѣпне и съзнава величието на природата, цѣлата ѣ красота и дебнеща опасностъ.

Тя е много мѣчно достѣпна планина,

поради стръмнитѣ си и на мѣста почти отвесни склонове, съ засипани основи отъ каменни сипеи. Едно отъ най-опаснитѣ и сѣщевременно интересни мѣста за преминаване е, безспорно, много тѣсното било между Кутело и Елъ-тепе, кждето на мѣста то трѣбва да се мине пълзешкомъ или като се възседне, заради което е наречено „Кончето“.

Презъ ледниково време Пиринъ, подобно на Рила, билъ заледенъ, за което свидетелствуватъ заостренитѣ и изгледени върхове и скали, множество моречни материали по гърбищата на ридовѣтѣ и рѣчнитѣ долини, издрасканитѣ скали и най-после надъ 40 циркуса, въ хълбоцитѣ на които се гнѣздатъ надъ 110 езера, а съ пресъхналитѣ около 130—140. Най-високото се намира подъ връхъ Елъ-тепе и е обречено на засипване; най-голѣмо и дълбоко е Поповото езеро. Изобщо, езерата се намиратъ надъ 2,000 м. височина и иматъ най-различни форми, голѣмини и дълбочини; най-високитѣ иматъ най-студена вода; цвѣтътъ имъ е обикновено синъ, ето защо сж наречени „Пирински очи“. Често тѣ се намиратъ въ групи отъ 8—10 езера, наредени въ циркуси въ горнитѣ части на рѣчнитѣ долини, едно подъ друго така, че образуватъ редъ водопади и бързеи.

По източнитѣ склонове на Пиринъ се редятъ следнитѣ по-важни циркуси:

Бъндеришки — по едноименна рѣка, съ 8 езера, между Даутовъ и Тодоринъ връхъ.

Дамянишки, сжщо по едноименна рѣка и съ 8 езера.

Поповски (Папазгьолски) — най-голѣмиятъ въ Пиринъ и изобщо въ България, съ ширина и дължина до 3.5 км.; въ него сж се сгушили около 27 езера, 2 отъ които вече сж засипани, а съ най-малкитѣ — се изчисляватъ на около 50. Благодарение на обстоятелството, че тѣ сж на различна височина, помежду имъ сж се образували прагове и водопади до 50 метра височина. Най-голѣмо езеро е

Поповото — 450 м. дълго, 30 м. широко и 25 м. дълбоко.

Още по на юго-изтокъ следватъ Кременскиятъ, Брѣзничкиятъ и други по-малки циркуси.

По западнитѣ склонове се редятъ следнитѣ циркуси:

По рѣка Власи:

Тритѣ Власински циркуса съ 11 езера.

По р. Св. Врачка Бистрица: Спарнополски — съ 6 езера, Башлища — съ 5 езера, Ливадето — 10 езера, Белемето — кждето се намира Тевното езеро, второ по голѣмина и красота въ Пиринъ.

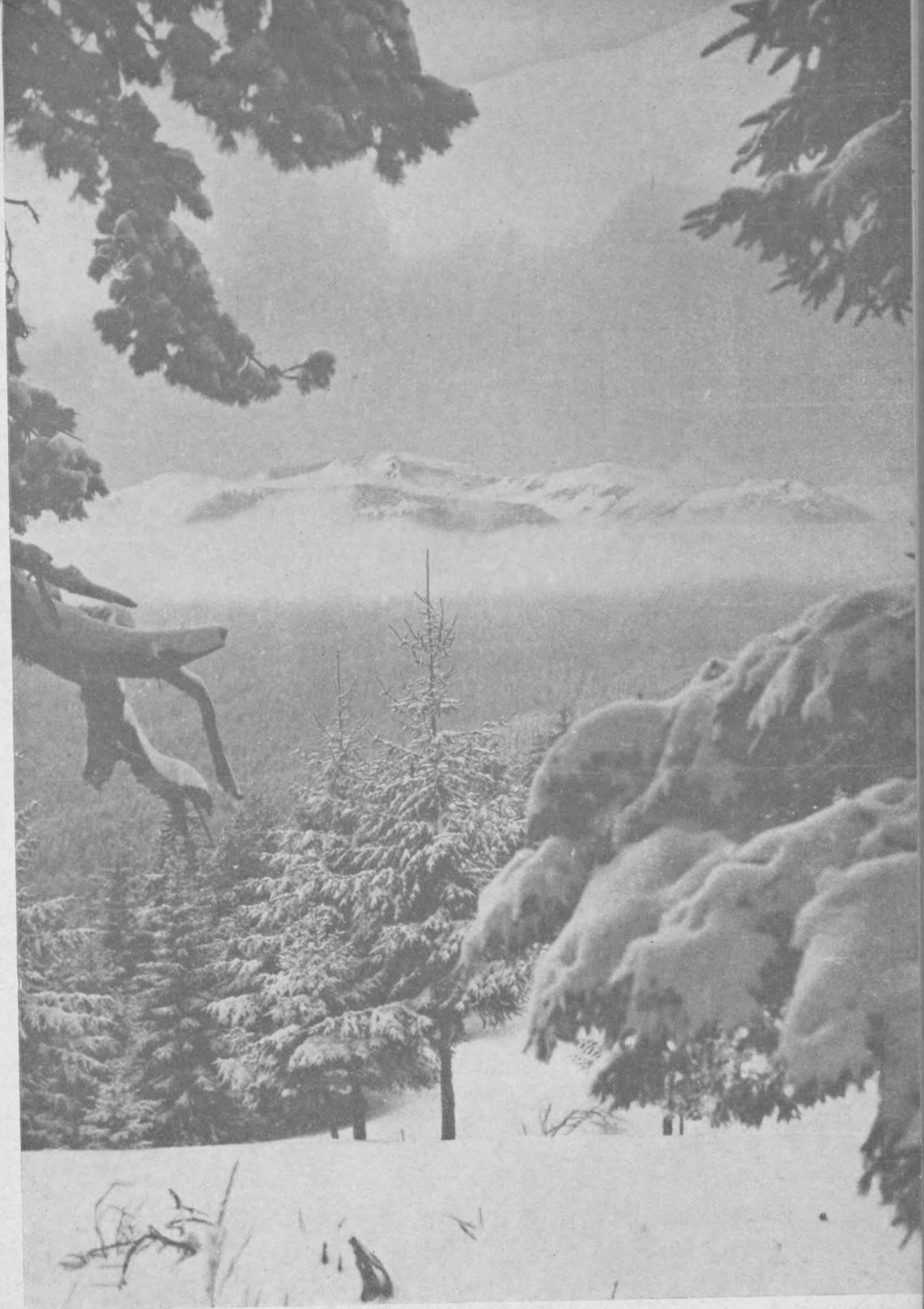
По Пиринска Бистрица: Каменички и бжбрековидниятъ Демиръ капийски, който е най-цѣлостната и вестранно развита ледникова форма въ България. Най-красиво отъ езерата тукъ е Синьото.

По на юго-изтокъ следватъ още нѣколко малки циркуса.

Днесъ въ Пиринъ нѣма ледници, понеже снѣжната граница се намира надъ 2,900—3,000 м. височина, поради по-топлиятъ климатъ, но подобно на Рила и тукъ изобилствуватъ множество прѣспи, които наподобяватъ зародиши на ледници.

Дилувиялната моделировка прави Пиринъ извънредно красива — особено зиме, когато цѣлата планина е покрита съ дебелъ кристаленъ снѣгъ.

Макаръ по външенъ изгледъ, погледната отъ долинитѣ на Струма и Места, Пиринъ да представлява единна непрекъснатата верига, въ сжщностъ, ако се навлѣзе въ вътрешността ѝ и се обхване съ единъ погледъ отъ нѣкой по-високъ връхъ, ще се види, че тя е много богато разчленена и има многобройни била съ най-различна форма, размѣри и посоки, които ѝ даватъ изгледъ на малкъ, но, въ прѣки това, необятенъ планински лабиринтъ.

РИЛА

Снимка П. Боевъ

Въз основа на височинните отношения, външен изглед и преобладаващ скален състав, Пирин може да се раздели на 3 дъла: северен, сръден и южен.

Северен Пирин започва от седловината Предъл с връх Пирин, 2253 метра, и свършва до Тодорова поляна, при връх Василев град. Това е най-високата част на планината, представляваща недълимо цъло, с височина над 2500 м. Тук сж пиринските първенци: Елъ-тепе, 2914 м., върхът на бурит и стихит, бъл през цълата година — лъте, благодарение на мраморит, зиме — поради снъга. Той е много мъчно достъпен и рдко ясен, ето защо населението казва, че да се изкачиш на Елъ-тепе, значи да станеш положин хаджия. Той се спуска много стръмно, особено на изток към Казана. На север през седловината Кончето се свързва с Кутело, 2908 м., втори по височина връх в Пирин, а още по на север се издига варовитият мраморен Бански Суходол, 2884 м. — трети по височина. На него се намира може би най-хубавият еделвайс. На северо-запад от последния се намира Каменица (Разложка), 2820 м., шести по височина; на юго-изток от Елъ-тепе сж Стражит, 2800 м., мъчно достъпни островърхи чуки, които през Ушит (Ушицит), 2802 м., наподобяващи на Рупит в Рила, се свързват с Мангър тепе, 2851 м., четвърти по височина. На запад от него е изшленият Газей, 2761 м., а на юг е Каменица, 2822 м., пети по височина в Пирин. Интересен е и Баюва Дупка, 2820 м., чисто мраморен връх, от който гледката е много красива за самия Пирин, особено при залъз слънце.

Сръден пирин се заключава между седловината Тодорина поляна и Пирински проход; той в сжщност е част от северния дъл и служи за връзка между него и южния, като по този начин представлява едно стъпало, един

преход помежду им. Най-висок връх тук е Орелек (Орлова скала), 2098.

Южен Пирин се простира от Пиринския проход до Парилската седловина. Той е най-низкият дъл на Пирин и се отличава по всички белези от първите два дъла, като може да се вземе за проход към Али-ботуш. Най-високият му връх е Свщник, 1,850 м.

Значението на Пирин за околните земи е много силно, понеже сж своит особености дава отпечатък чрез разнит клонове на народното стопанство върху населението и селищата му.

В климатично отношение той служи за охладител на близката околност през цълата година, като прави лътото по-хладно, а зимата по-студена. Самата планина се характеризира с хладно лъто и сурова зима с изобилни валежи, които сж неизчерпаем източник на вода, и представлява една гъба, напоена с вода, която дава начало на многобройни пълноводни притоци на Струма и Места. Благодарение на варовития терен, не липсват множество карстови извори („Изворит“ на 6 км. от Банско, „Тополница“ при Неврокоп) и пещери („Спропадналото“, „Мечата дупка“ и др.).

Стратегическото значение на Пирин е сжщо много важно, защото планината е застанала между долините на Струма и Места като страж, сложил грамадит си рже на Кресна и Момина клисура, задръчващ пътя на неприятеля на север.

През тежки времена Пирин изпъквал и сж своето политико-географско значение, като давал убъжище на всички дейци за освобождението на околните земи; не напразно е възпът в българските народни псми.

В днешно време най-важно е стопанското му значение.

Културните растения вирят в околните полета, полит и низките склонове

на планината. Надъ тѣхъ по по-високитѣ склонове започватъ широколистни гори, съставени отъ лѣщакъ, габъръ, джбъ и букъ, надъ тѣхъ иглолистни гори до 2,200 м., съставени отъ боръ, бѣла и черна мура, които много рѣдко се срѣщатъ въ другитѣ планини, ела, смърчъ и др. Надъ тѣхъ се простира областъта на клека, който незабелязано изчезва и отстъпва мѣсто на обширнитѣ алпийски пасища, изпѣстрени презъ кѣсия лѣтень сезонъ съ ярки и силно оцвѣтени цвѣта отъ здравецъ, игличе, синя тинтява и еделвайсъ, който расте най-много между Бански суходолъ и Кутело. Още по-нагоре, надъ алпийската растителностъ, растатъ тукъ-тамъ иглолистни тревы и надъ тѣхъ сж обширнитѣ голи скалисти бѣли върхове.

По обширнитѣ естествени пасища пасатъ многобройни стада отъ едъръ и особено дребенъ добитѣкъ, който преди зимувалъ на югъ край Бѣло море, а сега въ долинитѣ на Струма и Места.

Рѣкитѣ изобилствуватъ съ вкусна пѣстърва, а изъ необятнитѣ дебри се срѣщатъ многобройни птици и особено животни, като дива свиня, сърна, язовецъ, вѣлкъ, мечка, елень, дива коза, дива котка и други.

Минералнитѣ богатства сж сжщо много разнообразни: желѣзо, медъ, среброносенъ галенитъ, но не всички сега се използватъ.

Днесъ най-много се експлоатиратъ кафявитѣ каменни въглища по Струмската долина при с. Брѣжа и въ Кресненския проломъ, с. Хотовъ и др., по Местината долина при Добринище, Лѣдженица и на още много мѣста изъ Неврокопско. Пиринскитѣ брикети сж известни на всички. Торфищата още не се използватъ.

Голямъ богатство представляватъ каменнитѣ кариери за мрамори, гранитъ, плочници и варъ.

Най-важно значение, обаче, още отъ римско време иматъ минералнитѣ извори, които се редятъ по рѣчнитѣ долини; по

Струма, отъ северъ на югъ: Осеновски, Симитлийски, Ощавски, Градешнички, Поленички, Св. Врачки, Дѣлиеѣски, Марикостеновски и др.; по Места: Разложка баня, Мъртва поляна (Банско), Добринишки, Огненовски и др.

Водното богатство на Пиринъ се използва за стопански цели; силата на буйнитѣ и съ голѣмъ увесъ рѣки — за електрическа енергия и за двигателъ на много дѣскорѣзници, воденици и за свличане на дървенъ материалъ.

Пиринъ, като много висока и неразчленена планина, съ стрѣмни и скалисти склонове и остро било, винаги е била голѣма прѣчка за развитие на съобщенията отъ двѣтѣ ѝ страни.

Почти единственъ по-значителенъ пѣтъ е този, който я пресича напрѣки и съединява долината на Струма съ тая на Места, като използва Пиринския проходъ. На северъ и югъ минаватъ съответно презъ Предѣлъ пѣтъ отъ Г. Джумая за Разлогъ и другъ презъ Парилъ, отъ Петричъ за Неврокопъ.

Поради мѣжната достѣпностъ, въ Пиринъ, подобно на Рила, изобщо селищата сж много нарѣдко и разположени изъ долинитѣ на срѣднитѣ и долни течения на рѣкитѣ, по заравненитѣ височини и склонове, въ крайнитѣ на планината. По долината на Места сж разположени: гр. Разлогъ (6003 ж.), гр. Банско (5540 ж.) и гр. Неврокопъ (8.767 ж.) и селата-бани.

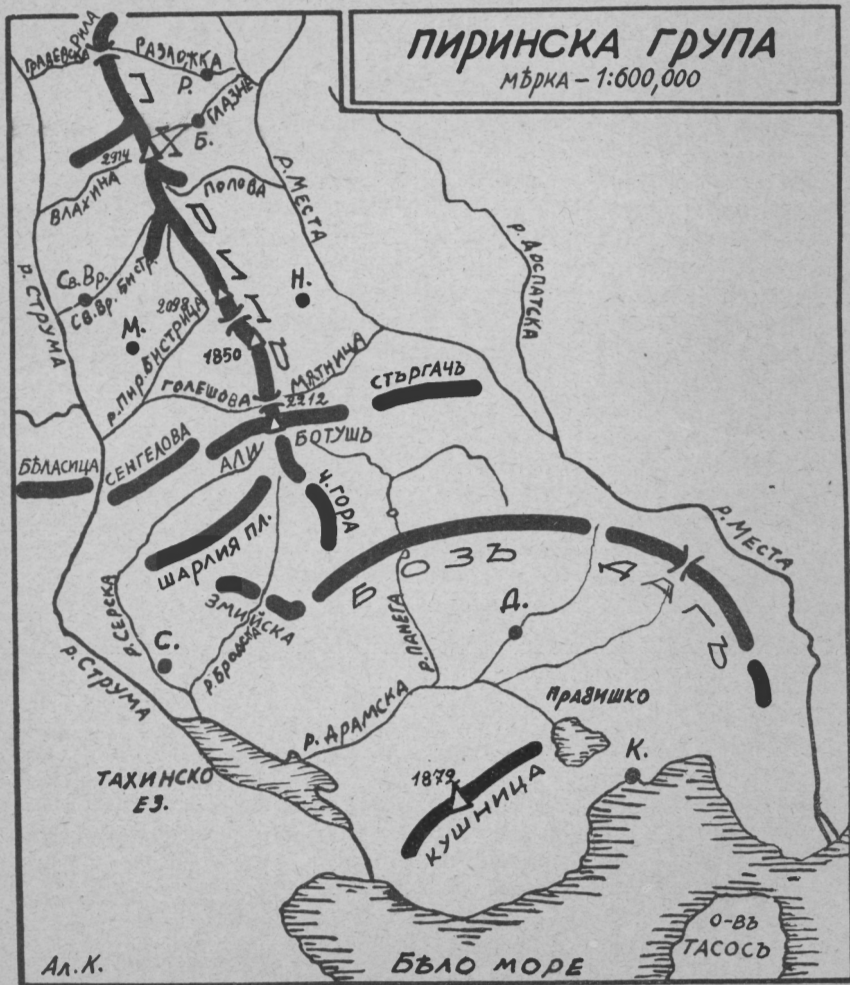
По долината на Струма се редятъ: гр. Св. Врачъ (4.703 ж.), гр. Мелникъ (548 ж.) и множество села-бани, за които стана дума по-горе.

Макаръ Пиринъ да е най-красивата планина на Бѣлгария и въпрѣки любителитѣ ѝ да се увеличаватъ отъ година на година, поради неблагоприятнитѣ атмосферни условия, особено зиме, тя е твърде опасна, тъй като падашитѣ лавини сж много чести явления, а и липсата на достатъчно хижни се отразява зле върху посещенията отъ туриститѣ.

слони. Разбира се, ще трябва всички да се притечемъ на помощъ, защото това дѣло не е задача само на туристически-тъ организации въ България, а на цѣ-лия български народъ. Защото, за да обикнемъ нашата родина, трябва да я опознаемъ и да се приобщимъ къмъ нея.

ПИРИНСКА ГРУПА

МЪРКА - 1:600,000

СПАСИТЕЛНОТО ДЪЛО ВЪ ПЛАНИНАТА

Д-ръ Ем. Шаранковъ

Между многото придобивки, които сж гордостъ за планинарското движение у насъ, особено ободряваща духа е тази на планинската спасителна служба.

Наближава десетилѣтие какъ изъ околнитѣ на столицата планини цѣла зима, по предустановенъ редъ, бродятъ групи отъ момчета—спасители. Тѣ обхождатъ труднитѣ пѣтеки, прибиратъ се вечеръ послѣдни и предлагатъ жертвено своята готовность да помогнатъ. Тѣ се притичватъ — било за съветъ или укрепа на духа по труденъ и обърканъ презъ нощта или въ мъгла или виелица пѣтъ, било за най-сжщественa помощъ — изправени въ упорита борба съ хиляди беди, въ борба между живота и смъртъта.

Тревожниятъ знакъ на хижната камбана; мъждѣщиятъ снопъ свѣтлина на нощния фенеръ; пронизващиятъ залеженото мълчание зовъ; подадената всрѣдъ ронливитѣ скали и ледени процепа ржка — това сж все символи на спасителното дѣло. Тѣ вълнуватъ приятно и изпълватъ съ радостна трѣпка сърдцето на жадния за подвигъ, изпълненъ съ неудържимъ жертвенъ поривъ младежъ

Стотицитѣ спасени отъ погрѣшно взетъ пѣтъ, отъ замръзване, стотинитѣ случаи съ навѣхвания, счупвания и потежки тѣлесни натѣртвания и повреждания по нашитѣ планини, не само затвърдиха, но и издигнаха високо въ очитѣ на самитѣ насъ и на обществото името на Спасителната служба въ планината. Спасителното дѣло се оказа необходимо, очаквано, желано.

Но за постигането и въздигането на това спасително дѣло сж потрѣбни не само сърдцатость и тѣлесни сили, не само борчески духъ и готовность за участие. Налагатъ се и прѣки познания по редица твърде земни, твърде представни и дѣлови въпроси.

Неизбѣжна се явява една основна подготовка, подробна и всестранна, за дѣлото на първата помощъ при нещастие въ

планината. Опознаване човѣшкото тѣло и неговитѣ основни потрѣби; опознаване редицата снаряжения, необходими за спасителната дейность, опознаване и самата планина лѣте и зиме съ всички опасности — отъ неумело придвижване, непознаване полезни и вредни растения, полезни и вредни животни и защитата отъ тѣхъ; промѣнитѣ въ времето, валежи и особено зимнитѣ опасности отъ разнитѣ видове снѣгъ, лавини, ледъ и т. н.

Нѣкои отъ тѣзи въпроси ще разгледаме постепенно.

За планинския зовъ. Не е дума за волното провикване въ планината, което наподобява една първична изповѣдъ на прелѣлото отъ радостна и щастлива трѣпка сърдце предъ Вселенния Творецъ. Не е думата и за приятелското подвикване, когато се съзиратъ отъ далечъ или се стигатъ качващи се по нѣкоя планинска пѣтека.

Думата е за планинарския тревоженъ зовъ при нещастие — този зовъ, съ който отеква молбата на единъ пострадалъ, дирещъ подкрепа, и онзи зовъ, съ който трѣбва да се обади и да породи надежда притичващиятъ се на помощъ.

Тревожниятъ, спасителниятъ планински зовъ цели да привлѣче вниманието чрезъ ухото или чрезъ окото. Затова той бива звуковъ и зрителенъ. Това важи еднакво за презъ деня и за презъ нощта. За звуковъ знакъ може да послужи повикване, свирене, стреляне; дори може да се приготви отъ книга една фунийка, съ която да се усилва и насочва звукътъ. А за зрителенъ знакъ може да послужи размахване на разни предмети, риза, кърпа, дреха, клонъ, фенеръ, главня.

Опрѣделенъ е точно и начинътъ, по който трѣбва да дава знакъ пострадалиятъ, сжщо и начинътъ, по който да се обажда помагачиятъ.

Така, пострадалиятъ трѣбва въ течение на една минута, презъ всѣки десетъ секунди, да дава единъ и сжщъ знакъ;

значи, шест знака за една минута. След това чака една минута, без да дава знаци и после отново почва да прави своя тревожен знак през сжщитъ равни промеждутци.

Спасяващиятъ праща за една минута три знака, през всъки 20 секунди, и сжщо чака една минута, за да поднови следъ това отново. Умѣстно е да се служи съ часовникъ, а при липса или невъзможност да се използва такъвъ, най-добре е да се преброява на умъ или съ ржка времето отъ 10 или 20 секунди, за да се отпрати следъ това удобниятъ знакъ.

Едва когато дветъ страни взаимно уловятъ своитъ знаци и започне диренето на пострадалия, тогава последниятъ може да отправя, особено нощемъ, по-често своя знакъ, за да улесни по този начинъ спасителитъ си.

Ясно е, при честата нужда този или онзи да бжде подкрепенъ, макаръ понѣкога и на видимо не особено трудно мѣсто (счупенъ кракъ!) колко необходимо се оказва всъки да изразява съдържано своята радостъ, да не се създаватъ условия за заблуда, а въ това време да се пропустне подпомагането на истински нуждаещъ се. Въ чужди страни дори е наказуемо излишното викане, особено когато даде поводъ да бжде смѣтнато за зовъ на пострадалъ. Вънъ отъ това, особено зиме, съ подвижвания може да се подпомогне и свличането на снѣжни наслоявания.

Затова — да се помни тревожниятъ, спасителниятъ планински зовъ; да се използва само при нужда; да бжде той зовъ на жертвено всеотдаване. Така ще бжде и свето пазенъ.

За планинската аптечка. Човѣшкото тѣло е тъй приучено къмъ нѣкои надстройки, плодъ на неговото земно усвършенствуване, а, отъ друга страна, нѣкои отъ тѣзи придобивки сж тъй полезни за опазване здравето на човѣка и цѣлостта на тѣлото, че дори и всрѣдъ планината много често става дума за лѣчебното изкуство и за лѣчебни срѣдства. Това не противоречи на общото устрем-

ление за закаляване и укрепяване. Защото здравето и дори нагледъ закалено тѣло винаги може най-неочаквано да получи известна повреда, въ зависимостъ отъ вънъ лежащи причини, било поради злополука, лоша или отровна храна, простуда и т. н., или пъкъ въ зависимостъ отъ причини, лежащи въ самото тѣло, когато то не е достатъчно пригодно за нѣкоя степенъ отъ сврѣхнапрежение или чисто и просто отъ заболяването на единъ или другъ органъ отъ каквото и да било.

Тогава планинската спасителна аптечка е особено ценна и необходима. Рани, замърсени или силно кръвящи, счупвания, отравяния, замръзвания, изгаряния или внезапни вътрешни заболявания съ много огънь, силни болки и т. н. — за всичко това, доколкото се налага до времето, когато ще стане пренасянето въ съответна по-целесъобразна обстановка, малката спасителна аптечка трѣбва да успѣе да помогне. Приложеното клише пояснява какъ трѣбва да бжде разпредѣлена една спасителна аптечка.

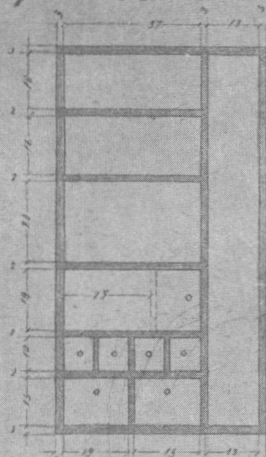
Колкото за нейното съдържание, тъй бива винаги, че все нѣщо не достига. Но това не означава да считаме въобще излишно сжществуването ѝ. Нѣколко важни страни щомъ се иматъ предвидъ при подбора на съставнитъ лѣкарства, лесно се постига съ сравнително малко срѣдства да се обслужватъ голѣмъ брой и по-разнообразни по естество то си, по тежестъ и разположение страдания. Набелязани-тъ по-долу лѣкарства и пособия нека служатъ за първообразъ при попълването на всѣка хижна аптечка: памукъ, марля, бинтове-марлени (5 см.), бинтове-калико (10 см.), евентуално еластиченъ идеалъ бинтъ, лейкопластъ (5 см. на 5 м.), ханзапластъ, билротова батиста, иодова тинктура, иодъ-бензинъ, чистъ виненъ спиртъ, кислородна вода, риванолень разтворъ, буровинъ табл., етеръ, изкуственъ серумъ, противозмийски серумъ, рициново масло, аспиринъ (родопиринъ), хининъ табл., амоняченъ разтворъ, валерианова тинктура, капки за стомахъ (беладонова тинктура, опиева тинктура, ментова и валерианова тинктура — 2:5:5:10), цинкова па-

Детайл за аптечки на Българската Планинска Спасителна Служба

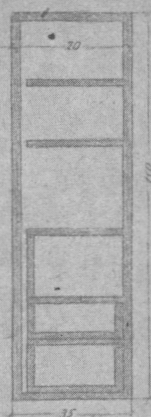
Мярка 1:10

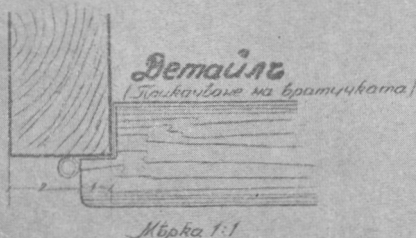
Външен изглед

Вътрешен изглед

Бокстръз

Мярка 1:1

ста (стерилна), боровъ вазелинъ (2%), прахове таналинъ (0.50), бисмутъ (0.30), ампули: кардиозолъ, адреналинъ, кофеинъ, камфора, лобелинъ, пантопонъ (алкопонъ), ерготинъ, калциевъ глико-натъ (10 куб. см., 10%), шприцъ 5 см. куб. (евент. портативенъ), евентуално шприцъ 20 см. куб., игли за инъекции разни голѣмини (подкожни, венозни и др.), игли за шевъ на рана (при различни голѣмини), конци за шевъ на рана (№ № 2, 4, 8, 10), есмархова каучукова трѣба, хирургически щипки, хирургически ножици, хи-

рургическо ножче, кохерови щипки, бжб-рековидно легенче, метална шина за рѣ-ка, метална шина за кракъ, лигнинъ, ме-тална кутия за стерилни инструменти, четка за рѣце, термометъръ, термофоръ, стомашна сонда за промивка.

Нека всичко това бѣде повѣрено въ рѣцетѣ на единъ човѣкъ, нека се пази грижливо и използва разумно, при въз-можност по лѣкарско наставление. Така ще бѣде ползата по-голѣма, здравето — по-яко, а радостта — по-пълна и по-сърдечна.

ПЛАНИНАРСТВО и КАТЕРАЧЕСКА ТЕХНИКА

ВЪ СНѢЖНА ЗЕМЛЯНКА НА МОНБЛАНЪ

Въ месечника на Френския алпийски клубъ г. Луи Малавийе разказва съ очарователна простота и съ едва сдържанъ възторгъ какъ е прекаралъ заедно съ жена си 40-дневна планинска ваканция въ „игло“ — снѣжна ескимоска землянка — по снѣжнитѣ пустини на Монбланската околностъ, отъ които седемъ дни на самия връхъ Монбланъ.

Екипировката на излетниците е била следната:

Облѣкло: непромокаемъ аноракъ, върхна дреха, подплатена съ пухъ; бельо — отъ вълна и коприна.

Храна: провизии за 40 дни (сгъстенъ хлѣбъ, изсушено месо, пориджъ и пр), спиртенъ примусъ за готвене. Всичко то-варъ 25 кгр. за двамата.

Спане: два двойни човала за спане, подплатени съ пухъ, две леки постелки, едно платнище.

Ето и нѣколко извадки отъ дневника на излетниците, съ описание на живота имъ въ иглото.

Четвъртъкъ, 21 юлий. Построяване нашата палатка на 3200 м. височина при основата на Егюи дьо Гуте. За да направимъ сравнение съ иглото, ние пожелахме да прекараме първитѣ две нощи въ палатка.

Петъкъ, 22 юлий. Къмъ полунощъ се издига вѣтръ. Става нужда да излѣза, за да закрепя мачтата, която опасно се люлѣе. Платното на палатката плющи и непрекъснато ни събужда. Но постепенно умората наддѣлява и ние за-

спиваме, макаръ че вѣтрътъ едва ли не изскубва палатката.

Събота, 23 юлий. При виелица отъ градъ и снѣгъ построяваме нашето игло № 1: наслагваме въ кръгъ върху набита снѣжна основа първитѣ издѣлани съ лопатата блокове.

Посрѣдъ кръга Мадлена, въоръжена съ голѣмия си снѣженъ ножъ, чака да ѝ подамъ следващия снѣженъ блокъ. Тя го доодѣлва до точния наклонъ и го бугва на мѣстото му до предшествувания блокъ. Полека-лека стената спираловидно се издига около нея. Времето се влошава и въ нѣкои моменти не можемъ дори да се видимъ единъ другъ. Вѣтрътъ реве и трѣбва да крещимъ, за да се чуемъ. Заслѣпени отъ шибация снѣгъ, ние работимъ ожесточено и не следъ дълго огъ полузавършения сводъ се подава само главата на Мадлена. Още единъ-два блока и сводътъ се затваря надъ нея. Така тя е пленница въ иглото, което още нѣма врата. Тогава, по стара ескимоска традиция, тя издѣлва съ голѣмия си ножъ единъ кръгъ въ снѣжната стена и съ натискъ на рамото си избутва така издѣлания блокъ и излиза изъ иглото... въ което въобще не бѣше влизала. Още малко усилие и ето, готовъ е тремътъ, който ще пази входа.

Процепитѣ между блоковетѣ запушваме грижливо съ прѣсенъ снѣгъ и ето нашето игло завършено. Затваряме ледената врата и ни обзема сладостно чувство. Пълна тишина. Никакъвъ вѣтръ. Внѣ-

шнитъ шумове проникватъ заглушени и далечни. Пъхваме се въ пухенитъ човали и сладко заспиваме. Вънъ тъгне бурята и бушуващата снѣжна виелица засипва следитъ ни.

Недѣля, 24 юлий. Вали снѣгъ и иглото е покрито съ двайсетина сантиметра прѣсенъ снѣженъ пластъ. Въ далечината чуваме какъ падатъ съ грѣмъ и трѣсъкъ лавини. При минусъ 10° носачитъ за хижа Вало се връщатъ презъ мъглата, следъ като сж изоставили на произвола товара си.

Понеделникъ, 25 юлий. При великопечно време построяваме игло № 2 на 3830 м., на снѣжния гребенъ на Егюий дьо Гуте.

Вторникъ, 26 юлий. Привечеръ времето се разваля. Избухва буря. Мълнии падатъ отъ всички страни и съвсемъ до насъ пламъци се гонятъ и прашятъ по канариститъ ридове. Кабелътъ, който свързва Теетъ Русъ съ хижата дьо Гуте, е цѣлъ нажеженъ. Свѣткавицитъ освѣтватъ снѣжинкитъ изъ вихрушката и въздухътъ става ослѣпителенъ. Вжтрешността на иглото е така освѣтена, че имаме усѣщането като да сме всрѣдъ огромно огнено кълбо.

Срѣда, 27 юлий. Получихме писмо, донесено отъ единъ планински керванъ, съ следния милъ надписъ: „Господинъ и госпожа Малавийей, въ иглото имъ на Монбланъ“.

Четвъртъкъ, 28 юлий. До самия връхъ на Доомъ дьо Гуте, на 4.300 м., издигаме игло № 3.

Сжбота, 30 юлий. Вчера презъ нощта температурата бѣше минимумъ 11°С подъ нулата; тая нощъ — 16° подъ нулата. Вжтре въ иглото тя не пада по-долу отъ 0° или минусъ 1°. Свикнахме и тази температура ни се струва съвсемъ уютна.

Недѣля, 31 юлий. Устройваме си игло № 4 на единъ скатъ на гребена надъ Грандъ Босъ (Голѣмата гърбица) на 4410 м.

Понеделникъ, 1 августъ. За да разузнаемъ условията, се изкачваме на

Монбланъ и набелязваме кръга на нашето игло № 5, на 55 стѣпки северо-източно отъ най-високата точка на върха.

Срѣда, 3 августъ. Пакъ се изкачваме на върха, за да се обзаведемъ окончателно на 4807 метра. Изкопаваме дълбоко започиатото завчера игло. Кубето му едва се издига надъ околното снѣжно равнище, така щото да устои най-добре на вѣтъра, въ случай на буря. За да го заслонимъ, настиламе отгоре му огроменъ пластъ снѣгъ. Вечерта, съ добре затворена врата, вечеряме при забавното освѣтление на лампата ни, после се пъхваме на топло въ нашитъ спални човали и се мжчимъ да затвърдимъ у насъ съзнанието, че заспиваме тая вечеръ наистина на най-високия връхъ на Европа.

Петъкъ, 5 августъ. Трети день сме на върха. Минимумъ презъ нощта — 13°. Вѣтърътъ се обърна откъмъ западъ — знакъ за лошо време. Нѣколко рѣдки прояснявания освѣтляватъ за мигъ прозрачитъ стени на иглото; после сблацитъ отново ни загрѣчатъ изцѣло.

Сжбота, 6 августъ. Минусъ 15°. Вѣтърътъ, който сега духа отъ югъ, удвои силата си. Времето се влошава все повече. Снѣгътъ въ видъ на корави зрънца чука върху иглото. Бурята започва. Тя вече гърми по всички околни гребени. Упжтвамъ се да излѣза, но се отказвамъ: вѣтърътъ е тъй-буенъ, че е невъзможно да се стои правъ, а пкъ снѣжниятъ градъ блѣска до заслѣпяване.

Недѣля, 7 августъ. Пети день на върха. Температура минимумъ — 18°. Буря презъ цѣлия день. Вихрушката и бурята не престанаха и презъ нощта. Невъзможно е да се излѣзе даже и пълзейки. Ако се отдалеча само нѣколко стѣпки, не ще успѣя да намѣря иглото.

Понеделникъ, 8 августъ. Шести день на върха. Минимумъ — 16°. Въ 4 часа сутринята пълна тишина. Бурята е спрѣла. Опитвамъ се да разклатя съ радио ледената врата — напусто! Тя се е споила съ землянката и за да я отворя, трѣбва да дѣламъ доста време около нея.

Имаме —14°. Вѣтърътъ още вѣе, но всички облаци плуватъ далече подъ насъ, къмъ 3000 метра. Слънцето изгрѣва въ най-невѣроятната цвѣтна феерия, каквато може човѣкъ да си въобрази. Бурята е изваяла върху и иглото трошливи ледени цвѣта и натрупала отзадъ огроменъ снѣженъ шлейфъ. На върха има повече отъ метъръ прѣсенъ снѣгъ. Къмъ 9 часа минава Арманъ Шарле. Той е първиятъ човѣкъ, когото виждаме отъ започването на бурята насамъ.

— Щастливци, казва той, да прекарате цѣла седмица на Монбланъ. Блазе ви, ехъ, блазе ви!

Вторникъ, 9 августъ. Седми и последенъ день на върха. Сега трѣбва да слизае. Около насъ се бѣше създаълъ новъ животъ. Отъ двадесетъ дни насамъ ние ходѣхме само по снѣгъ. Забравихме, че има други шумове, освенъ шума на вѣтъра; забравихме, че има цвѣта и треви. Само едно въспоменание, мило въспоменание отъ живота въ долината дойде до насъ; пеперудитѣ, които летятъ чакъ до тукъ, на Монбланъ.

Дошли до Грандъ Мюле, забелязваме зелени ливади, огрѣни отъ слънцето. Нашето пѣтуване е свършено.

Въ резюме, ние осѣществихме, при най-различно време: хубаво време, буря, вихрушка — единъ неоспоримъ опитъ върху стойността на иглото.

Защитницитѣ на палатката ще ми кажатъ може би, че построяването на иглото е дълга и трудна работа. Ще имъ отговоря, че ако Мадлена Малавий и азъ употребихме 1¼ часа, за да построимъ при снѣжна вихрушка нашето игло № 1, то има възможностъ да се работи и по-бързо. При трима души: единъ да изсича блоковетѣ, втори да ги носи и трети да ги поставя на мѣсто, лесно е да се направи едно игло за 35-40 минути. Палатката не може въ никой случай да се разпне въ по-малко отъ 20 минути.

Има и други аргументи въ полза на иглото. При голѣми студове и най-изотермичната палатка печели само нѣколко

градуса спрямо външната температура, докато въ вътрешността на обитавано игло, напротивъ, температурата никога не се отдалечава отъ нулата — температурата на топенето — каквато и да бѣде външната температура. Въ затоплени палатки, разбира се, става по-топло. Но и въ иглото, само като си възварявахме чай, ставаше +12°.

Материалътъ и уредитѣ за постройката на иглото тежатъ едва 700 грама, докато и най-малката изотермична палатка тежи 4 кгр. При лошо време само „бързината може да спаси туриста“, но иглото опровергава тази аксиома. Шомъ има снѣгъ, каквото и да е времето, нѣма нужда да се бърза. Иглото обезпечаваше абсолютна безопасностъ, дори при най-грознитѣ полярни бури. Нещастници, които сж бродили съ часове изъ бурята, преди да умратъ отъ студъ и изтощаване, биха се измъкнали здрави и читави, ако биха съумѣли да си построятъ игло.

Иглото предлага многобройни възможности, напр. осѣществяване на дълги и опасни пѣтувания. Зиме несравними по снѣгъ и хубостъ плацове за ски, до които обикновено е немислимо да се доближи човѣкъ, ставатъ достѣпни за лагеровачитѣ въ игло. И после, какъвъ комфортъ представлява животътъ въ игло: удобна форма; съвършено отстраняване на вѣтъра, даже при открита „врата“ — благодарение на „коридора“; тишина и спокойствие, дори при най-бурно време, които даватъ нравствено равновесие, невъзможни въ палатката; непрекъснато и редовно провѣтряване, благодарение на малкия коминъ на върха на свода и на влизация прѣсенъ въздухъ презъ основата на вратата; винаги суха атмосфера, поради мигновената кондензация на всѣка влага по стенитѣ; приятна свѣтлина въ вътрешността, вследствие прозрачността на снѣга и т. н. Но човѣкъ би трѣбвало да преживѣе всичко това, за да го разбере добре.

Отъ френски М. Ч.

Хижа Вало — Монбланъ

ВЕСТИ ОТЪ ЧУЖБИНА

Най-високата хижа въ Европа Вало-Монбланъ

Чуждитѣ вестници съобщиха за едно небивало варварско дѣло: неизвестни злосторници сж се изкачили до върха Вало-Монбланъ и сж разрушили токущо построената съ гигантски усилия хижа. Вестъта за това злодеяние бѣ посрещната отъ цѣла Европа съ голѣмо възмущение. Изпратената анкетна комисиия е установила, че въ края на м. августъ м. г. група неизвестни лица сж се изкачили до хижата, престояли сж нѣколко часа тамъ и сж я напустили, следъ като откачили вратата, разбили прозорцитѣ, извадили леглата и разрушили стълбата. Вѣтърътъ довършилъ останалото.

Строежътъ на най-високата и най-модерна хижа въ Европа има своя история, която е свързана може би съ историята и на самия алпинизъмъ.

Следъ войната алпинизмътъ бѣ тласнатъ силно напредъ. Франция сжщо не

се изплъзна отъ чара на този чудесенъ и буенъ туризъмъ.

Въ нѣколко години броятъ на членоветѣ на Алпийския клубъ порастна бързо. Основаването на високопланинска група разви въ Франция особено много вкуса къмъ излетитѣ безъ водачъ и опаснитѣ изкачвания. Това издигна френския алпинизъмъ до висока международна класа. Отъ тогава стремежътъ къмъ по-далечни и трудни изкачвания се засили извънредно много. Така се почувствува нуждата отъ нови хижи въ ледниковитѣ басейни, които започнаха да се посещаватъ все по-често.

Френскиятъ алпийски клубъ, подкрепенъ съ нѣколко щедри държавни субсидии, а преди всичко отъ меценати, продължи своето дѣло. Секцията въ Шамони при САФ издигна хижата при Рьокенъ и новата хижа при Куверсълъ, кои-

то бѣха значително подобрени въ сравнение съ строенитѣ до тогава зидани хижии.

Знае се, че преди войната, въпрѣки различията въ температурата, височината и мѣстноститѣ, начинитѣ за високопланински строежи бѣха останали горе-долу сѣщитѣ, каквито се употребяваха открай време и въ долините; обикновена зидария, понѣкога дублиране на стениитѣ на нѣкои стаи съ дърво, твърде рѣдко строежъ съ едноредни или двуредни дървета. Разпредѣлението на стайтѣ бѣше правено съвсемъ случайно и не бѣ винаги твърде практично. Малко отъ тѣхъ бѣха широки. Често хижитѣ се състоеха само отъ една стая. Трѣбва да се добави, че хижитѣ тогава служеха само за лѣтния сезонъ отъ 15 юний до края на септемврий и че скиорството и зимниятъ туризмъ не бѣха направили още задължително използването на хижитѣ презъ всѣко време на годината.

Въ 1929 г. д-ръ Мей, въ паметъ на своя баща Ернестъ Мей, членъ-основателъ на САФ, подари една хижа на парижката секция. Полъ Шевалие, архитектъ и голѣмъ алпинистъ, прие да изработи плановѣтѣ и да наблюдава строежа на хижата при ледника Лешо. По-късно парижката секция му предложи построяването на хижата Албертъ I за Белгийския алпийски клубъ и за своя смѣтка хижитѣ при Аржентьеръ и Тетъръ. Секцията въ Фонтенебло пое разноснитѣ по строежа на хижата Анверъ де Блетьеръ, докато Полъ Шевалие построи на свои разноси хижата-Лаееръ Периадъ, на 3.450 м. височина. Нѣколко години по-късно, когато пролѣтното скиорство се развиваше все повече и повече, сѣщиятъ алпинистъ бѣ натоваренъ да разшири хижитѣ Албертъ I, Лешо и Аржентьеръ.

Новата хижа Вало

Следъ войната интересътъ къмъ Монбланъ пораста значително. Леснитѣ маршрути презъ Егюий де Гуте или презъ Гранъ Мулетъ въ хубави дни представляватъ истински шествия; докато маршрутитѣ презъ по-труднитѣ пѣтища: Брьова, Сантинелъ, Ружъ, Петере, Иномината, Бруйярдъ, Егюй Гризъ, Монтоди сѣ станали вече класически.

Старата хижа Вало, създадена презъ 1893 година отъ Жозефъ Вало на мѣстото на нѣкогашната хижа Роше Фудройе, на 4.362 метра височина, близо до Обсерваторията, която въ течение на 45 години бѣ спасила живота на много алпинисти, бѣ станала твърде малка. Парижката секция на САФ се зае да я преустрои и уголѣми, като натовари ар-

хитектъ Шевалие да изучи проекта. Въ другитѣ планински строежи той бѣ приложилъ единъ съвършено новъ начинъ за строене.

Имайки предвидъ голѣмитѣ транспортни разноси въ планината, както и малкото благоприятно за строежъ време, той изоставилъ напълно употребяването на зидарията, която замѣстилъ съ облицованъ твърдъ скелетъ и дѣбови стени на ниски цени.

Хижата била построена презъ лошия сезонъ въ работилница, а за поставянето ѝ на мѣстото сѣ били необходими само нѣколко седмици.

Премахвайки по този начинъ зидарията, която мѣчно е можела да се изкачи горе, поради трудния транспортъ на пѣсѣка, цимента, липсата на вода и рискътъ отъ замръзване, биха били направени голѣми икономии отъ тежестта на хижата и, следователно, отъ ценитѣ за транспортъ.

Стойността на хижата е била намалена и така е станало възможно за сѣщитѣ пари да се увеличатъ значително удобствата (металически подпори, отопление, електрическо освѣтление и др.), размѣритѣ на хижата и да се премахне резонансътъ на стениитѣ. Възъ основа на тия принципи е билъ изученъ проектътъ на новата хижа Вало-Монбланъ.

Хижата трѣбвало да се построи най-напредъ върху самото мѣсто. Рошъ Фудройе билъ последниятъ по-значителенъ скалистъ връхъ, на който било възможно да се построи нѣкаква сграда. Плачевниятъ примѣръ съ наблюдателницата Жансенъ забранявалъ строежъ върху леда. Строителитѣ трѣбвало да се задоволятъ съ малката повърхнина, която се откривала следъ разрушението на старата хижа. Последната заемала едно пространство отъ окло 5 на 3 метра и била заградена съ камѣни, широки въ основата си единъ метъръ, които я защищавали отъ буритѣ. Каменната стена била премахната, старата постройка съборена, и така се открила една повърхнина отъ 7 м на 5 метра или 35 кв. м., вмѣстѣ 15 квадратни метра, колкото имала старата хижа. За да се избѣгне влизането на снѣгъ въ вътрешността на хижата, което винаги става при една врата съ прагъ, решено било влизането въ хижата да става изподъ едно издадено навѣнъ антре, издигнато около 2 метра подъ покрива, като се повдига единъ капакъ, който иначе се затваря отъ собствената си тежестъ. Въ другия край на антрето се намира една наведена напредъ врата, която се затваря автоматически. Чрезъ една стълба тя води надолу къмъ общата

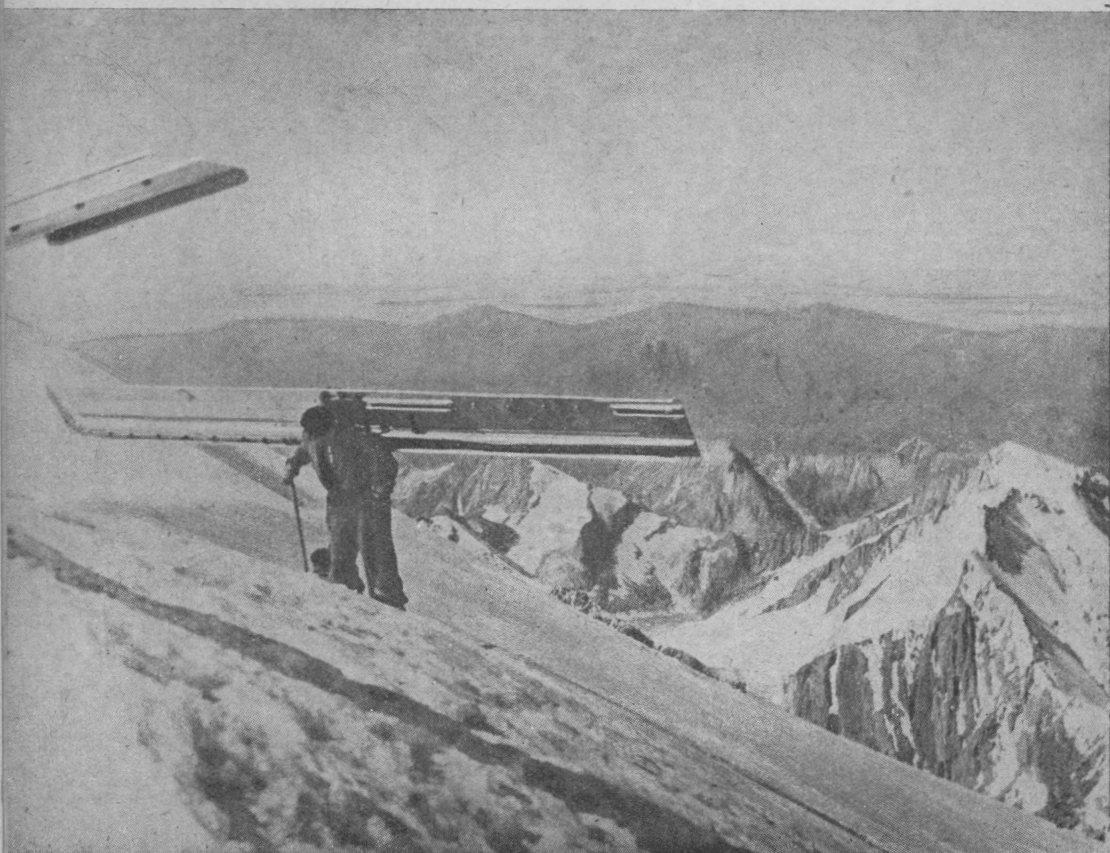
зала. Отъ тази зала се влиза въ три стаи (всѣка съ по 6 легла) и за стаята на пазача. Срещу стълбата се намиратъ кухнята, тоалетната и др. Каменнитѣ стени, които защищавали старата хижа, сѣ били избѣгнати и понеже новата хижа не можела да бѣде „закотвена“ както трѣбва, две каси баластъ, поставени въ всѣки край на постройката (подъ леглата), сѣ държащи около 15 тона гранитъ, дали предостатъчна сигурностъ и устойчивостъ на хижата и при най-голѣми бури.

Всички принципи за високопланински строежи, употребявани по-рано отъ ар-

бждатъ удвоени съ алуминиева ламарина. Материалътъ за леглата е билъ направенъ отъ азбестово платно. Всички мебели: маси, столове, шкафове сѣ били направени отъ дуралуминий, който издържа най-голѣми студове. Освенъ това, всички шевове на външнитѣ ламаринени облицовачни листове сѣ били споени на зигъ-загъ, за да не може по никой начинъ да проникне вътрѣ въздухъ или снѣгъ.

Строежътъ

Въ началото на 1936 г. комисията по планинскитѣ работи при САФ и управлението на САФ приеха проекта и гла-

хитектъ Шевалие, сѣ били приложени и при Вало-Монбланъ, сѣ тази само разлика, че той е замѣстилъ подоветѣ и дървеното скеле на сградата съ дуралуминий. По този начинъ сѣ били спестени около 5.000 кгр. тегло при транспорта. За да се избѣгнатъ разрушенията и опасноститѣ отъ пожаръ, всички вътрешни и външни стени на хижата трѣбвало да

суваха значителенъ кредитъ, който бѣше достатъченъ за фабричното построяване на хижата. Шевалие се заложи за работа, подпомогнатъ отъ инженеръ Андре Турно, специалистъ по дуралуминиеви строежи.

Въ 1937 г. управителниятъ съветъ на САФ реши да постави хижата на Парижкото изложение и тя бѣ построена

въ занаятчийския откъл при Портъ Майо съ малки измѣнения, за да се направи по-достѣпна за многобройнитѣ зрители.

Презъ м. май 1938 г. новиятъ управителенъ съветъ на САФ гласува необходимия кредитъ, за да се пренесе хижата до нейното мѣстоназначеніе.

Всички откълни парчета бѣха нумерирани. Общото тегло на мобилировката възлизало само на 6.040 кгр. за една повърхностъ отъ 36.50 кв. метра. Това тегло се разпредѣля по следния начинъ:

Дуралуминиева скеля на	
сградата	2.200 кгр.
Азбестови легла и завивки	900 кгр.
Столове и маси	180 кгр.
Врати, прозорци, облицовки и прегради	2.645 кгр.
Кухня и кухненски принадлежности	115 кгр.
Всичко	6.040 кгр.

Само четири нейни части тежали всѣка една по 70 кгр., а останалитѣ не надминавали 25-30 кгр.

Транспортътъ

Въ управленіето на САФ сѣ били разгледани два пътя, по които е било възможно пренасянето на материалитѣ. Първиятъ проектъ е билъ пренасянето на материала да стане презъ Шамони за Егюи де Миди (2.400 м. височина) и Грандъ Мюлетъ. Въ такъвъ случай започването на транспорта е могло да стане много по-късно, защото желѣзното вѣже на Егюи де Миди работи презъ всѣко време. Следъ това, обаче, пренасянето на грѣбъ щѣло да бѣде много по-дълго и по-мѣчно, отколкото по другия пътъ.

Второто разрешение бѣ презъ Ле Фейе, следъ това съ финикулера за Монбланъ и Егюи де Гуте. Отъ тукъ материалътъ може да се изкачи най-напредъ съ финикулера за Монбланъ до 2.400 м., после съ вѣжето, построено отъ водача Жоржъ Орсе за Тетъ Русъ и тукъ съ другото вѣже, построено пакъ отъ Жоржъ Орсе за неговата колиба на Егюи де Гуте, 2.850 м. После оставало да се пренася на грѣбъ отъ 3850 м. до 4.362 м., нѣщо, което вече е значително по-лесно, отколкото по първия маршрутъ. Най-после наклонитѣ по втория пътъ позволявали употребата на малки шейни за по-голѣмата частъ отъ пътя.

Комисията избра втория пътъ и всичко стана споредъ предвидения планъ. Носачътъ Бланъ пренесе самъ 4 греди,

тежащи всѣка по 70 кгр., отъ върха Егюи де Гуте — 3850 м. до хижата на 4.362 м. Като се има предвидъ крайно рѣдкия въздухъ на тая височина, успѣхътъ на Бланъ може да се нарече единъ голѣмъ алпийски подвигъ.

Монтирането бѣше организирано чрезъ една частъ отъ работницитѣ, които веднажъ бѣха монтирали хижата въ фабриката и втория пътъ на Парижкото изложение.

Сглобяването

Архитектъ Полъ Шевалие е направилъ много снимки презъ време на работата. Между другото, той установилъ планъ, въ който всѣко парче отъ хижата бѣ нумерирано. Освенъ това, написалъ цѣла серия отъ бележки, относящи се до транспорта, класирането на материалитѣ и сглобяването. Сѣщо такива бележки написалъ и за необходимитѣ хигиенични мѣрки въ височинитѣ, срещу задушаването, студа, очнитѣ заболявания и др. Всичко бѣ привършено споредъ предвидѣнията. Следъ работата всички монтьори и носачи слѣзхоа съ превъзходно здраве, следъ едно прекарване отъ 18 дни на 4.362 метра височина, за нѣкои отъ които това бѣше първо изкачване.

Понеже старата хижа бѣ разрушена, а за работницитѣ бѣ невъзможно да се качватъ и слизатъ ежедневно въ колибата на Егюи де Гуте, което бѣ свързано съ голѣма загуба на време и значително изморяване, САФ получи разрешение отъ директора на обсерваторията въ Парижъ работницитѣ да нощуватъ въ обсерваторията Вало. Най-после въ вторникъ на 9 августъ всичко бѣ привършено и единъ хубавъ обѣдъ бѣ сложенъ на 4.362 м. височина въ честь на всички, които участвуваха въ строежа на тази най-висока хижа въ Европа. На 21 августъ стана официалното освещаване на хижата, въ която взеха участие фрѣнскитѣ министри К. Шотанъ, Жанъ Зе и Фросаръ, цѣлиятъ управителенъ съветъ на САФ и около 50 голѣми европейски алпинисти.

Строежътъ на хижата Вало-Монбланъ е единъ подвигъ за днешното човѣчество. Една година по-късно, обаче, на мѣриха се злосторници, които разрушиха това хубаво дѣло. Преди започването на войната САФ се зае съ поправяне на повредитѣ, но дали голѣмитѣ събития ще позволятъ това да стане въ скоро време, не се знае.

Съобщава Ст. Нейковъ

СЪЮЗЕНЪ ЖИВОТЪ

Съюзниятъ председателъ Иванъ Раевъ посети Перникъ на 21. II. т. г. и присъжествува на годишното събрание на клонъ „Голо бърдо“, което бѣ определено за сѣщия день.

Съюзниятъ секретаръ Г. Драгоевъ присъжествува на годишното събрание на плѣвенския клонъ „Кайлъшка долина“, което се състои на 25. II. т. г.

Презъ миналия месецъ съюзниятъ архитектъ Г. Скордевъ направи посещения на бургаския клонъ „Странджа“.

*

Съ окръжно № 18 отъ края на м. януарий ЦН обръща вниманието на клоноветъ по редица въпроси отъ организационно естество. Съ настоящето наново подчертаваме за тѣхното акуратно изпълнение, тъй като тѣзи въпроси сѣ отъ голѣма важностъ за нормалния животъ на Съюза. Презаписването на членоветъ, както и на абонатитъ за „Български туристъ“, трѣбва да бѣде привършено въ най-скоро време, като клоноветъ се постараятъ не само да достигнатъ миналогодишното число, но сѣщото бѣде надминато презъ настоящата година. За резултатитъ да се донесе веднага до ЦН. Сѣщото се отнася и до финансовата изправностъ, като не се забравя, че клоноветъ трѣбва да се отчетатъ веднага къмъ ЦН за миналата 1939 година.

*

Централното настоятелство издаде окръжни 19 и 20, посветени предимно на съюзния съборъ. Въ първото окръжно то направи допитване до съюзнитъ клонове, които помоли да се произнесатъ за датата и мѣстото на събора. На тѣхната преценка то предложи две положения: съборътъ да се състои на 5 и 6 май въ В. Търново или презъ юлий — въ градъ, чието определяне трѣбваше да стане следъ резултата отъ допитването. Въ съюзната канцелария се получиха всичко 36 отговори по тоя въпросъ, които се разпредѣлятъ по следния начинъ: 25 съюзни клонове поддържатъ съборътъ

да се състои презъ месецъ юлий — като най-удобно време, съвпадащо се и съ разпорѣжданията на устава, 8 държаха на датата 5 и 6 май и 3 предоставяха на ЦН да разреши тоя въпросъ.

Съобразявайки се съ тия отговори, Централното настоятелство опредѣли съборътъ да стане на 27, 28 и 29 юлий т. г. въ гр. Бургасъ. Две бѣха съображенията на ЦН, за да се спре на тоя градъ: нареждането на Министерския съветъ, че конгреси могатъ да се правятъ само въ провинцията и желанието следконгреснитъ излети да бѣдатъ направени изъ тѣй малко познатата на туристическия свѣтъ Странджа планина. Централното настоятелство събщи това на съюзнитъ клонове съ окръжно № 20, въ което се дадохъ сведения сѣщо за пролѣтнитъ срещи и агитационната седмица.

*

Словенското планинско дружество отпрати до БТС извънредно любезна покана да организира презъ лѣтото групови излети до Словения, въ които да участвуватъ членове на Съюза. ЦН отговори, че съ готовностъ ще се отзове на сърдечната покана, ако международнитъ условия позволятъ това.

*

На 30 и 31 мартъ въ Любляна се състоя годишниятъ съборъ на Съюза на планинарскитъ дружества въ Югославия. БТС биде поканенъ да участвува съ официални представители на събора. Отзовавайки се на поканата, ЦН опредѣли като такива съюзния касиеръ П. Хаджиевъ и члена отъ ЦН Т. Тодоровъ, които представляваха БТС на събора въ Любляна, следъ което сѣ направили излети изъ Словенскитъ планини.

За сѣщата целъ присъжествуваха и 11 души отъ Българския алпийски клубъ, начело съ своя председателъ В. А. Радезъ. Престоявайки само единъ день въ Любляна членоветъ на БАК сѣщо сѣ заминали на излетъ изъ планинитъ на Словения.

*

За голѣмитъ му заслуги къмъ родния туризъмъ и изграждането на хижа „Ор-

КЛОНОВЪ ЖИВОТЪ

Следъ окончателното завършване на туристическия си домъ и обзавеждането му съ образцови спални, плѣвенскитъ туристи сѣ си поставили нова задача — изграждането на собствена хижа въ Балкана.

Осществяването на този починъ е възложено на хижестроителенъ комитетъ, който е успѣлъ вече да събере около

60.000 лева за целта. По негово искане общината въ с. Божидаръ, Карловско, е отпустила отъ собствената си мера 10 декара мѣсто до „Козята стена“, гдето презъ настѣпващия сезонъ ще се започне строежътъ на хижа.

литъ“, радомирският клонъ „Орлигъ“ е провъзгласилъ за свой почетенъ членъ Владимиръ Гр. Пенджерковъ, основателъ на клона и дългогодишенъ неговъ деятелъ.

*

Председателъ на клона „Бачо Киро“ въ Дръново, Ганчо Миневъ, е подарилъ на сѣщия клонъ сумата 10.000 лева. За този достоенъ за подражание жестъ Централното настоятелство му засвидетелствува тукъ своята сърдечна благодарностъ.

*

Сопотскиятъ клонъ „Иванъ Вазовъ“ е изнесълъ подъ покровителството на началника на държ. военна фабрика г. полковникъ Гочевъ на 3. II. г., при масово посещение и голѣмъ успѣхъ, традиционната си литературно-музикална вечеръ, приходътъ отъ която е внесълъ въ фондъ „Постройка нова хижа“.

Дружествениятъ секретаръ Д. Цочевъ е открилъ вечеринката съ вдъхновено слово за значението и дѣлото на туристическата организация, следъ което сж били изпълнени декламации, хуморески и пѣсни.

*

На 9 мартъ т. г. русенскиятъ клонъ „Приста“ е изнесълъ въ салонитъ на Военния клубъ голѣма карнавална туристическа вечеръ съвмѣстно съ клона „Дунавъ“ отъ ЮТС.

Тамъ е станало и официалното премиране на тазгодишнитъ маски. Раздадени били три премии.

Препълненитъ съ отбрана публика салони на Военния клубъ и веселото прекърване сж донесли голѣмъ мораленъ успѣхъ за клона.

РЕДАКЦИОННИ ВЕСТИ И БЕЛЕЖКИ

50% НАМАЛЕНИЕ ПО БДЖ!

Членоветъ на Българския туристически съюзъ се ползватъ понастоящемъ, съгласно правилника за БДЖ, съ намаление отъ 30% при пжтуване по сжщитѣ, и то за групи най-малко отъ 5 души. Не е безинтересно за нашитѣ читатели, както и за организираниитъ туристи въ България, да направимъ една справка въ миналото по този въпросъ, за да установимъ какъ е билъ той поставенъ тогава, когато условията въ страната ни сж били свършено различни отъ днешнитѣ, било въ културно, било въ материално отношение, и когато проблемътъ за пжтуванията за удоволствия и за отмора съвсемъ не е ималъ онази важностъ и значение, които придобива сега — при коренно видоизмѣнения начинъ на животъ въ България.

Клонътъ „Безово“ въ Асеновградъ, въ изпълнение на своята зимна програма, е провелъ широка културно-просвѣтна и туристическа дейностъ. Настоятелството на клона, въ желанието си да проагитира красотитѣ на Родопитѣ, е устроило за четвърти пжтъ художествена изложба отъ картинитѣ на асеновградския художникъ Георги Ковачевъ — съ сюжети предимно изъ Родопитѣ. Асеновградското гражданство е посетило масово изложбата.

По случай годишнината отъ смъртта на Василъ Левски се е състоялъ многолюденъ излетъ до манастира „Св. Петка“, гдето е била отслужена панихида за легендарния мжченикъ на нашата свобода. За дѣлото на Левски е произнесълъ слово председателътъ на клона Д. Басмаджиевъ.

*

Следъ отмиъняване забраната отъ Министерския съветъ, и други съюзни клонове сж изнесли своитѣ традиционни вечеринки, които за повечето отъ тѣхъ, редомъ съ прѣкото значение, което иматъ, сж и незамѣнимъ източникъ за приходи. Въ повечето случаи събранитѣ срѣдства се влагатъ въ изграждането на хижи, довършването на такива, или за покриване други задължения на клона.

При голѣмъ успѣхъ и препълнени съ посетители салони сж изнесли своитѣ традиционни туристически забави съюзнитѣ клонове въ: Бургасъ, Плѣвенъ, Габрово, Пловдивъ, Лъджене, Русе, Варна, „Девненски извори“, „Родни балкани“ и Асеновградъ.

Въ кн. I, год. I на сп. „Български туристъ“ отъ 1902 г., намираме публикувано едно обстойно изложение на „Българското туристическо дружество — централенъ клонъ“ въ София съ дата 21 юний 1901 г., въ което е описанъ по начинъ, заслужаващъ истинска адмирация, цѣлиятъ проблемъ за намаленитѣ пжтувания по желѣзницитѣ за една страна и значението, което тѣ могатъ да иматъ въ културно, здравословно и пр. отношение. Това изложение, е съставено по толкова вещь начинъ и така добре е аргументирано, че би правило честь и за всѣко отъ централнитѣ настоятелства на Съюза, което би сложило подписа си подъ него. Поради липса на мѣсто, ние за съжаление не можемъ да го помѣстимъ, макаръ и

съдържанието на изложението да не е изгубило нищо от своята актуалност и убедителност.

Във него „Българското туристическо дружество — централен клон“ в София настоява за 50% намаление на своите членове и при единично пътуване, „защото трябва да бъде подкрепено желанието на българските туристи да пътуват в родната природа, както и да се отваря достъп към всички нейни бележитости“.

Дирекцията на държавните железници отговаря на тази молба с писмо № 1445, стр. 17. I. 1902 г. Тя, „като съзнава ползата, която може да се извлече за страната от туристическите пътешествия, **разрешава**, щото пътуването на членовете (стр. Бълг. турист. д-во) да става по българските държавни железници с **50% намаление** от цените на тарифите за смесените и пътнишки влакове, с изключение на „Ориент експреса“, **без** ограничение числото на членовете“.

Този факт правим достойно на нашите членове и на българската обществена, за да подчертаем как в България е било гледано в миналото на Българския туристически съюз и как днес — след 40-годишно съществуване, в което същият създаде само обществени имущества за общо ползуване за над 30 милиона лева — дейността на същия този Съюз се подкрепя от Главната дирекция на Българските държавни железници.

*

На състоялото се редовно годишно събрание на Българския алпийски клуб, София, е бил приет отчетът на миналото настоятелство и избрано ново такова. Последното се е конституирало, както следва: председател Васил А. Радев, секретар Божидар Стоичков, касиер Д. Каранджов и членове д-р Шаранков и Михаил Кръшняк.

Ние поздравяме новоизбраното настоятелство и му пожелаваме успешна и творческа дейност за преуспяването на родната туристика и планинарство. Обстоятелството, че в състава на това настоятелство влизат изпитани дейци в туристическото движение и опитни пла-

нинари, които не само в миналото, но и сега се проявяват като добри приятели на БТС, ни дава указание да върваме, че съвместната дейност между двете организации ще бъде не само задълбочена и разширена, но ще придобие и по-конкретно оформени организационни рамки.

*

В декемврийската книга на велико-лепното италианско списание „България“, излизащо в Рим и посветено на все-страничното изучаване на родината и народа ни, е отпечатана статията „Туристическото движение в България“ от съюзния секретар г. Г. Драгоев.

Статията е писана по случай четиридесетгодишнината от възникването на туристическото движение у нас. Към нея са приложени четири характерни картини — по две от родната природа и от хижестроителната дейност на БТС.

*

На 29 февруарий Българският алпийски клуб изнесе в салона на Учителската каса възпоменателна траурна вечер за недавна загиналите свои членове Георги Д. Стоименов и Димитър Ив. Михайлов. Председателят на клуба В. А. Радев произнесе прочувствено слово за покойниците, като описа техните качества на хора и планинари и прочете автентични описания за начина, по който е загинал Г. Стоименов в Рила, илюстрирани с светли картини.

Алековецът М. Сжбев, завърши траурната вечер, като издекламира две стихотворения, едното от които посветено на загиналия Г. Стоименов.

На 10 март траурната вечер е била изнесена и в Самоков.

*

Известният туристически писател и дългогодишен деец от клона „Девненски извори“ в Варна, К. Траянов, е издал нова книга — „Хайдушкият Балкан“, отзив за която даваме на друго място в настоящата книжка. Редакцията препоръчва книгата на всички природолюбци и организирани членове на БТС, които могат да си я доставят от автора: К. Траянов, ул. Аксаков 23, Варна. Цена 25 лева.

ВЕСТИ ОТЪ ЧУЖБИНА

Общото събрание на Френския алпийски клубъ отъ 25 октомврий м. г. е решило, съ огледъ да се направятъ икономии по издаването на клубното списание „Ла монтань“, същото да излиза презъ 1940 година двумесечно, като всѣка книжка, за разлика отъ досегашната практика, при която всѣки брой имаше различна корица, излиза съ постоянна за шесттъ книжки външна корица.

(Изъ „Ла монтань“, кн. 11-12, 1939 г.).

Съюзъ на хърватскитѣ планинарски дружества. На 30 августъ м. г. бѣше основанъ за пръвъ пътъ Съюзъ на хърватскитѣ планинарски дружества съ седалище Загребъ. Този съюзъ обхваща следнитѣ самостоятелно съществуващи дотогава туристически организации въ Хърватско: Хърватско планинарско дружество въ Загребъ, Дружество на хърватскитѣ планинари въ Загребъ, Хърватски туристически клубъ въ Загребъ, Дружество на планинаритѣ въ Босна и Херцеговина съ седалище въ Сараево.

На редовното общо събрание на Съюза на хърватскитѣ планинарски дружества, състояло се на 11 декемврий м. г. е била избрана управа, начело съ под-

председателя на Хърватското планинарско дружество въ Загребъ г. д-ръ Франъ Шукле за председателъ и за подпредседатели — по единъ представителъ на останалитѣ дружества. Споредъ направения отчетъ предъ това общо събрание, новиятъ съюзъ ще обхваща общо 10.585 души членове, отъ които 7.875 се падатъ на Хърватското планинарско дружество въ Загребъ.

(Изъ „Хърватски планинаръ“, кн. 1, 1940 г.).

По случай 40-годишнината на Българския туристически съюзъ, намираме много ласкава бележка отъ известния туристически деецъ и добъръ български приятелъ д-ръ А. Брилей въ февруарската книжка на сп. „Планински вестникъ“, органъ на Словенското планинско дружество въ Любляна. Въ тази бележка д-ръ Брилей разглежда съ много топли чувства къмъ българитѣ не само досегашната дейность на нашия Съюзъ, свързана и съ биографията на неговия основателъ Алеко Константиновъ; но и последната книжка отъ миналата година на списанието ни, на което той поотдѣлно изброява по-важнитѣ статии и описания.

(Изъ „Планински вестникъ“, кн. 2, 1940 г.).

КНИЖНИНА

Сборникъ на Съюза за защита на родната природа. Книга II. Издаденъ по случай 10 години отъ съществуването на Съюза и посветенъ на проф. д-ръ Ст. Петковъ, неговъ постояненъ председателъ. Съ факсимиле отъ диплома, поднесенъ на Н. В. Царя — почетенъ покровителъ на Съюза — по случай 20 години отъ възшествието Му на престола.

Въ сборника сж помѣстени 11 статии, едни за пропагандиране идеитѣ на Съюза, а други — съ строго наученъ характеръ, пакъ въ връзка съ целитъ на Съюза. Отъ първитѣ ще споменемъ тая на проф. Петковъ — Разгласяване идеята за защита на родната природа до пълното ѝ осъществяване.

2. Защита на родната природа, отъ инж. Д. И. Загоровъ, началникъ на одѣлението за горитѣ, лова и риболовството при Министерството на земедѣлието. Въ нея авторътъ ратува, щото Съюзътъ да съдействува за запазване на горитѣ съ всички възможности, които му даватъ организациитѣ, отъ които е съставенъ.

3. Младитѣ туристи въ защитата на родната природа, отъ Найдень Памукчиевъ, доскорошенъ секре-

таръ на ЮТС. Авторътъ изтъква какъ масовото посещение лѣтно време на нашитѣ планини отъ разни „неорганизирани“ туристи е една опасность за хубоститѣ на тѣзи планини, защото ги опустошаватъ и измѣтсвятъ, тъй като нѣматъ усѣтъ къмъ нейнитѣ красоти. Ю. Т. С. съ своитѣ 30.000 членове и чрезъ органа си „Младъ туристъ“ отъ много години води пропаганда за пазене на природата. Отъ друга страна, публично-правната властъ, съ която държавата облича българскитѣ туристи (посочени отъ БТС и ЮТС) наравно съ държавнитѣ официални органи, съ право да съставятъ актове за нарушение срещу горскитѣ и флористични обекти, показватъ голѣмата роль, която играятъ туристическитѣ организации въ дѣлото на Съюза.

4. Народниятъ паркъ „Витоша“, отъ Сл. Лазаровъ. Тукъ се разглежда всестранното значение на тази планина и нуждата да се объяви тя за народенъ паркъ. Дадено е пълно описание на Витоша и на края е приложена картата на парка „Витоша“ въ мѣрка 1:30.000.

5. А за нуждата отъ музей при народния паркъ „Витоша“ пише Никола Пеневъ, управителъ на парка.

Това трѣбва да бѣде близката задача на Съюза.

6. „Побититѣ камѣни“ въ Варненско, отъ В. Г. Арнаудовъ. Авторътъ дава литературата на тѣзи природни паметници, разнитѣ хипотези за обясняване произхода имъ и трудноститѣ, които срещналъ на два пъти Съюзътъ, за да се запазятъ тѣ въ цѣлия имъ районъ.

7. Защо да пазимъ пещеритѣ, отъ Р. Поповъ. Авторътъ е най-добриятъ познавачъ на предисторията на България. Той я е проучвалъ въ пещернитѣ находки у насъ. Въ тѣхъ той констатира много опустошения, нанесени отъ ученици, излетници или иманяри. Като изтъква значението на пещеритѣ въ научно и природно-естетично отношение, той прави горещъ апелъ къмъ учителитѣ, туристическитѣ дружества и горскитѣ власти да организиратъ по единъ или другъ начинъ запазването имъ.

Като подкрепяме напълно апела на г. Рафаилъ Поповъ, намираме, че предложена отъ него мѣрка не е достатъчна. Налагатъ се бързи, драконовски мѣрки, за да се запази това, което е още останало. Споредъ насъ, за пещеритѣ трѣбва да се взематъ мѣрки, каквито въ другитѣ страни сѣ отдавна вече взети: 1) Съюзътъ да вземе по надлежния редъ подъ свое покровителство всички интересни пещери (не само тия, въ които има останки отъ предисторически човѣкъ). Да се поставятъ на пещеритѣ врати и ключоветѣ отъ тѣхъ да се пазятъ на сигурно мѣсто. 2) Посещаването на една пещера да става само въ присѣтствието на водачъ отъ организацията, където се пазятъ ключоветѣ. 3) Абсолютно да се забрани влизането въ пещерата съ чукъ и 4) Всѣки посетителъ да плаща една малка такса за покриване разнскитѣ.

Съ този въпросъ следва да се занимае пещерното дружество.

8. Растителността на Бистришкия резерватъ, отъ проф. Н. Стояновъ. Това е една ценна научна монография, за което ѝ е дадено челно мѣсто въ сборника. Авторътъ въ увода разглежда историята на образуването на резервата, описва топографията, геологията и климатологията му и се опитва по исторически и по ботанически пътъ да ни даде представа за състоянието на горитѣ и на фауната му отъ дилувиялно време, та до наши дни. Следъ това той разглежда обстойно двата пояса на Витоша въ този резерватъ — горскитъ и безлесниятъ, като дава тѣхнитѣ граници

и подробно описва всички видове растения, които се срѣщатъ въ единия и другия пояси.

9. Упѣтвания за проучване пещеритѣ въ растително отношение, отъ проф. Ст. Петковъ. Тя трѣбва да се проучва съ огледъ на общитѣ условия на растителността въ околноститѣ и на специалнитѣ биологични условия въ пещеритѣ.

10. Дървовидната хвойна — едно рѣдко за страната ни растение, отъ Л. Йордановъ. Авторътъ разглежда едно ново находище на дървовидната хвойна, едно рѣдко растение у насъ, което вирѣе въ Армения и Персия. Това находище е при изхода на Кресненското дефиле, надъ р. Струма, при гара Пиринъ. Понеже то се много унищожава, авторътъ предлага да се запази мѣстността като резерватъ или поне като строго охранителенъ периметъръ.

11. Две интересни и ценни бѣлъ-борови находища по периферията на Софийското поле, отъ Н. Пеневъ. Тѣзи две находища сѣ при селата Бистрица (въ мѣстността Църква) и Нови ханъ (въ мѣстността Градище). Долната граница на първото е 700 м., а горната — 900 м., а на второто — съответно 700 м. и 800 м. А е знайно, че долната граница на бѣлия боръ не слиза по-долу отъ 1000 м. въ нашитѣ планини. Явно е, че въ тѣзи находища бѣлиятъ боръ се е приспособилъ на сухия и топълъ климатъ. Той е придобилъ и други особености, които го правятъ пригоденъ за засѣяване на изровенитѣ пороища. Затова авторътъ препорѣчва: 1) Да се запазятъ тия находища отъ унищожаване и 2) Да се взематъ отъ тѣхъ семена отъ бѣлия боръ за засѣване въ низкитѣ мѣстности и въ пороищата.

Изданието е разкошно, украсено съ 57 картини, карти и скици въ текста и една карта на края. Д-ръ Хр. Пиперовъ

*

Хайдушкиятъ балканъ — Коста Трайновъ, Варна, ул. Аксаковъ 23, цена 25 лв.

Балканътъ е неизчерпаема съкровищница на изкуството. Пазителъ на българщината въ миналото, днесъ той е изразналъ като символъ на свободата ни. И този именно Балканъ — Хайдушкиятъ Балканъ, пѣленъ съ легенди и красоти, ни е представенъ отъ автора на предлаганата книга силно, правдиво, увлѣкателно съ излетитѣ, които той е правилъ изъ него и които описва. Особено отрадно явление въ нашата литература въ последно време е, че туристическата книжнина все повече и повече се увеличава: Възпѣва се поле-

тс, възпъва се планината, възпъва се морето. И наистина, нашето малко отечество има богато географско и хидрографско разнообразие, което го прави най-интересен туристически обект. Туристическият крак се катери по шеметните върхове на Пирин, Рила, Балкана; ходи по цветните поляни на Родопите и Сръдна-гора и стига до чудните бръгове на Черно море. Душата е озарена с безгранична любов, а сърцето се пълни с най-чисти чувства. К. Траянов разхожда четеца по родното Черно море, води го из забележителностите на Източна Стара-планина, възкачва го на първенеца Фердинандов връх и го спира за благоговен поклон пред легендарните подвизи на Бузлуджа, Шипка и Вола.

Чудните скали край Българчик сж описани поетично от автора, който дава място и на множество легенди. Описанията му изобилствуват с поетични образи, а стилът му им предава особена топлота и привлекателност. Книгата се чете с голямо наслаждение, както от тези, които е посещавали описаните места, така също и от тези, за които те сж непознати. Множеството фотографии към текста щастливо допълнят описанието и разнообразяват книгата.

Подъ перото на същия автор сж излезли няколко пътеписи, разкази и стихове, които го утвърждават като туристически писател и затвърдяват неговия възход.

Д-р Гюлемегов

ПОСТЪПИЛИ КНИГИ И СПИСАНИЯ

Идеята за защита на природата и националните паркове, от проф. Н. Стоянов. Академична реч, произнесена в Българската академия на науките на 23 XII. 1939 г.

Млад турист — орган на Юношеския туристически съюз в България, год. XXI, кн. 2, 1940 г.

Горски преглед, орган на Дружеството на лесовъдите в България, год. XXV, кн. 1, 1940 г.

Отец Паисий, орган на Всебългарския съюз Отец Паисий, год. XIII, кн. 1 и 2, 1940 год.

Славянска беседа, издание на Дружеството Славянска беседа, год. III, кн. 5, 1940 г.

Читалище, орган на Върховния читалищен съюз, год. XIX, кн. 1-2, 1940 г.

Училищен преглед, издание на Министерството на народното просвещение, год. XXXIX, януарий 1940 г.

НАШИ ПОКОЙНИЦИ

На отправеният му съболезнования от Централното настоятелство на Съюза до случай смъртта на жена му, известният приятел на България и големия планинар Вили Рикмерс Рикмерс е отговорил с следното писмо:

„Благодаря Ви сърдечно за съчувствието, което ми изказахте по случай смъртта на моята обична жена и съпътничка в планината.

България и българските планинари сж се връзали дълбоко в сърцата ни. Много често сме говорили за хубавите дни в Вашата сръда и сме съжалявали винаги, че не можем по-често да посещаваме Вашата чудна страна и нашите мили приятели.

Планините и хората на България остават незабравими за мене.

В. Р. Рикмерс“

На 14 февруарий е починал бившият дългогодишен секретар и член основател на бургаския клон „Странджа“

† ГЕОРГИ СТ. ДОЛАПЧИЕВ

Покойният бѣ един от най-дейните ратници за успѣха на родния туризмъ, въ ревностна служба на който се бѣ отдалъ отъ юношеските си години.

Миръ на праха му!

*

Въ Велико-Търново е починал бившият секретар на клонъ „Трапезица“

† ДИМИТЪРЪ ТОТЕВЪ

адвокатъ и ревностен туристически деецъ.

Миръ на праха му!

СЪДЪРЖАНИЕ на бр. 3: — За намалението при пътуване по желѣзниците — Д-ръ А. Пиперовъ; Яворовъ и планината — Г. Клисаровъ; „Хайдушкиятъ балканъ“ — К. Траяновъ; Планински празникъ — Л. Дончевъ; Пиринска група — Ал. Кюркчиевъ; Спасителното дѣло въ планината — Д-ръ Ем. Шаранковъ; Въ снѣжна землянка на Монбланъ — М. Ч.; Вести отъ чужбина; Съюзенъ животъ; Клоновъ животъ; Редакционни вести ибележки; Книжнина; Наши покойници.

БЪЛГАРСКА ТУРИСТИЧЕСКА КООПЕРАЦИЯ

СОФИЯ, КН. КЛЕМЕНТИНА 4 — ТЕЛ. 2-61-19

ДОСТАВЯ

всѣкакви туристически, спортни и скиорски принадлежности, екипировка за зима и лѣто, прибори за личното домакинство на туриста и др.

ОБУЩА

НАЙ-ДОБРО КАЧЕСТВО—ГОТОВИ И ПО МЪРКА: ЗА КАТЕРЕНЕ, СКИ, КЪНКИ и др.

БЪЛГАРСКАТА

ТУРИСТИЧЕСКА

КООПЕРАЦИЯ

е изключително дѣло на организиранитѣ български туристи отъ БТС и ЮТС.

Нейниятъ девизъ не е печалбата, а задоволяването на потребноститѣ на българскитѣ туристи въ планината.

Туристи, подкрепете вашата кооперация!

СПОРТЕНЪ МАГАЗИНЪ

МАРКО КОСТУРКОВЪ

НЪМА НУЖДА ОТЪ РЕКЛАМА